Туркистон бир, ватан бир

Туркистон

Ёшларнинг ижтимоий-сиёсий газетаси

1993 йил 22 май • Шанба • № 59 (14087) ترکستان ✻ TURKİSTAN Нархи 5 сўм.

ҚАДИМИЙ ДЎСТЛИК РИШТАЛАРИ

Эртага Ҳиндистон Республикаси Бош вазири Нарасимха Раонинг Ўзбекистонга расмий ташрифи бошланади

1991 йил 17 август. Деҳли. Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ва Ҳиндистон Бош вазири Нарасимха Рао.

Ҳиндистон сўзини тилга олганимизда қалбимизда бир илиқлик, ўзгача бир ҳиссиёт пайдо бўлади. Бу қадимий халқнинг шу заминда яшаган ва ҳозир ҳам яшаётган халқлар билан ўзаро борди-келдилари, маданий ва савдо-сотиқ алоқалари асрлардан-асрларга ўтиб келган. Шундан бўлса керак, буюк алломамиз Абу Райҳон Беруний энг кўҳна ҳинд ёзуви — санскритни ўрганиб, бундан 962 йил муқаддам «Ҳиндистон» асарини битган. Ажнабий бир жаҳонгашта олим томонидан бир ярим йилдан ошиқроқ вақт ичида ёзилган тарихий асар ҳамон фақат ҳиндистонликларнигина эмас, балки бутун дунё олимларини ҳам ҳайратга солиб келмоқда. Таниқли немис олими Эдвард Захау Берунийнинг «Ҳиндистон» асарини 20 йил мобайнида ўрганган. Сўнгра уни 1887 йилда араб тилига, 1888 йилда инглизчага таржима эттириб нашр қилдирган.

— Ҳиндшуносликда, деган экан Захау, — Берунийга тенг келадиган бирор олимнинг ундан олдин ҳам, кейин ҳам бўлганини билмайман.

80 бобли асарнинг дунёга келиши ҳақида Абу Райҳон Берунийнинг ўзи шундай ҳикоя қилади: «Мен ҳиндларнинг астрономлари қошида, устози олдида турган шогирддек эдим, чунки улардаги нарсаларга ошно эмас эдим ва вазият аҳволларини билмас эдим. Улар билан танишишга бироз йўл тополгач, улар фанидаги қолоқликни ва бунинг учун барахманларникидан баъзи далилларни кўрсатадиган бўлдим. Шунда улар менга ҳайрон бўлиб, ажабланар ва мендан фойдаланишга интилар эдилар. Улар қайси ҳинд олимлари билан учрашганимни, ҳатто бу билимларимни уларнинг қайси биридан ўрганганимни сўрар эдилар. Мен эса уларга ўз даражаларимни кўрсатар ва улардан жуда устун келар эдим...

Ҳиндистонда аҳволим мана шундай эди. Бу соҳага кираверишим мени чарчатди. Шу билан бирга ўша кунларда уларнинг китоблари бор деб гумон қилинган жойлардан тўплашга ҳеч ким тенглашолмайдиган даражада қизиқардим, китобларни беркитиб қўйилган жойлардан топиб олишга йўл кўрсатувчи кишини олдимга чақириб бахиллик қилмасдан, мумкин бўлганича, унга эҳсон қилардим. Шундай китоб вужудга келтириш иши мендан бошқа кимга насиб бўлди? Лекин тангри муваффақият бериб, мен маҳрум бўлган ҳаракатларга қодир бўлган кишигина муяссар бўлиши мумкин... Аммо кифоя қиларли миқдорда ҳаракатга муваффақ бўлдим».

Абу Райҳон Берунийнинг шоҳ асари ила бунёд бўлган улкан кўприк шу кунларга ҳам холис хизмат қилмоқда. Буни биз 1991 йилнинг ёзида Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг Ҳиндистонга қилган расмий ташрифи чоғида яна бир бор ҳис қилдик. Юртбошимизнинг илк хорижий сафарини Ҳиндистондан бошлаганининг ҳам рамзий томони шунда эди, деб айтиш мумкин. Чунки, бу кўҳна юрт билан чуқур илдизларимиз томир отиб кетган. Буюк шоир подшоҳ Бобур ва унинг авлодларининг Ҳиндистон заминида мангу қолдирган улуғвор ишлари, Паҳлавон Маҳмуднинг тилдан-тилга ўтиб келаётган ҳинд ўлкасидаги афсонавий беллашувлари ҳамон яхши ниятли кишиларнинг қалбида турибди.

Бундан бир ярим йил муқаддам бўлган бу ташрифда журналист сифатида қатнашганмиз ва иккала мустақил давлат раҳбарларининг унутилмас учрашувлари, суҳбатларининг гувоҳи бўлганмиз. Президентимиз Ислом Каримовни ҳинд халқи энг азиз меҳмон сифатида кутиб олди. У қаерда бўлмасин ҳамма жойда ҳурсандчилик, шоду-ҳуррамлик ҳукмрон бўлди. Бўйнига шода-шода гулчамбарлар тақишди. Фақат Президентнигина эмас, балки барча делегация аъзолари ва уларга ҳамкорлик қилаётган барча кишилар ҳар қадамда ҳинд халқи томонидан ўзига хос илиқликни сездилар.

Президентимиз Ҳиндистон давлатининг энг мўътабар ва таниқли кишилари, раҳбарлари билан учрашди. Ҳиндистон Президенти ва Вице-Президенти ҳузурига ташриф буюрди. Халқ палатасининг спикери, Ташқи ишлар ва Молия вазирлари билан суҳбатлашди. Бу учрашувларнинг энг самаралиси Бош вазир П. В. Нарасимха Рао билан бўлган музокарадир. Самимий вазиятда ўтган ана шу учрашувда икки томон учун ниҳоятда муҳим бўлган масалалар ҳар томонлама кенг муҳокама этилган эди. Ана шу музокараларнинг якуни сифатида имзоланган икки ҳужжат — иқтисодий, савдо ва илмий-техника ҳамкорликка доир ҳамда маданият, санъат, таълим, илм-фан, сайёҳлик, спорт ва оммавий-ахборот воситалари соҳасида ҳамкорлик юзасидан тузилган битимлардир.

— Тузилган битимларнинг аҳамияти ва моҳияти уларнинг аниқ мазмунидан анча четга чиқади, — деган эди Ислом Каримов ҳужжатларни имзолаш маросимида сўзлаган нутқида, — ҳамжиҳатликнинг турли соҳаларида Ўзбекистон билан Ҳиндистон ўртасидаги ўзаро ҳамкорликни янги мазмун билан бойитади. Ҳиндистон билан Ўзбекистон ўртасидаги бевосита икки томонлама муносабатларни ривожлантириш ва чуқурлаштиришнинг янги босқичига асос солинди, халқларимиз иқтисодий ва ақл-зиё салоҳиятини бирлаштириш учун пойдевор қўйилди...»

Ҳиндистон сафарининг якунида Президентимиз ва делегация аъзолари Бобурийлар даврининг энг гўзал обидаси бўлмиш Агра шаҳридаги дунёга машҳур Тожмаҳал ёдгорлигини кўриб, зиёрат қилишган эди. Ислом Каримов ёдгорлик мажмуаси маъмуриятига буюк бобомиз Мир Алишер Навоий сурати акс эттирилган чинни ляганни совға қиларкан, бу ердаги хотира китобига қуйидаги сўзларни ёзиб қолдирганди: «Инсон қўли билан яратилган бу беқиёс бунёдкорликни кўриб, лол қолмасликнинг иложи йўқ. Тожмаҳалнинг улуғворлигига таҳсин ўқиб, ўзаро ҳамкорлик маданий алоқалар биз учун нақадар кераклигига яна бир бор ишонч ҳосил қилади киши.

Бу ажиб ёдгорликнинг ижодкорлари олдида таъзим қилмоқ, уни асраш билан бирга жаҳон халқлари ўртасидаги дўстликни мустаҳкамламоқ учун қўлимиздан келган ҳамма ишни бажаришимиз лозим».

Бу тарихий ташрифдан сўнг ўтган вақт ичида икки мамлакат ўртасидаги тарихий алоқалар янги мазмун билан янада бойиганлигининг гувоҳи бўлдик. 1992 йилнинг ўзида икки давлат 100 миллион долларга яқин товар айрибошлашга муваффақ бўлишди. Эндиликда ўзаро ҳамкорлик алоқалари тез суръатлар билан ривожланиб бормоқда. Ҳозирги кунда мустақил жумҳуриятимизда фаолият кўрсатаётган 120 дан ортиқ ўзбек-ҳинд қўшма корхоналари сўзимизнинг исботидир. Айниқса, «Юнитехинтернешнл», «Совиндэлектроник» сингари қўшма корхоналар фаолияти ташқи дунёга ҳам маълум. Ҳиндистоннинг «Татра» фирмаси томонидан пойтахтимизда, Бухоро ва Самарқанд сингари кўҳна шаҳарларимизда бунёд этилаётган замонавий меҳмонхоналар ўзаро ҳамкорликнинг амалдаги нишонасидир.

...Ҳиндистон Бош вазири Нарасимха Раонинг мамлакатимизга сафари арафасида ўша ташрифни яна бир бор эсга олдик. Чунки, бир ярим йилдан олдинги ана шу унутилмас учрашувлар сурури ҳамон қалбимиздан кетгани йўқ, кетмайди ҳам. У мустақил Ўзбекистон тарихининг ташқи алоқалар саҳифасида мангу муҳрланиб қолади.

Жаббор РАЗЗОҚОВ.

Ҳиндистон Республикаси Бош вазири жаноб П. В. Нарасимха РАО

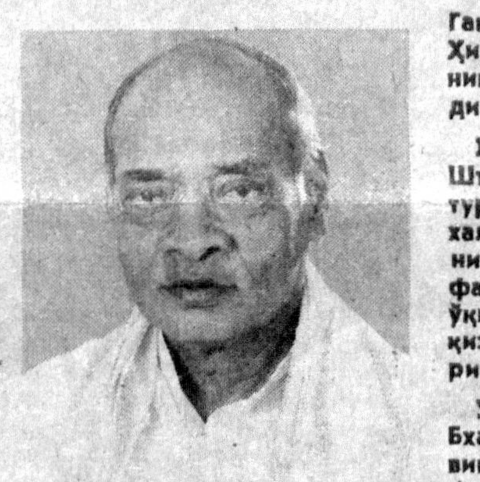

Жаноб П. В. Нарасимха Рао 1921 йил 28 июнда Андрха Парадеш штатининг Каримнагар шаҳрида агроном оиласида таваллуд топган, Ҳайдарободдаги Усмония университетида, Бомбей университетида ва Нахпур университетида таҳсил кўрган. Фан бакалаври ва ҳуқуқ бакалаври даражаларига эга.

У Андрха Парадешдаги 30 йилдан зиёд сиёсий фаолиятидан сўнг 1977 йилнинг мартида парламентга сайланади. 1980 йилги умумий сайловда у Андрха Парадешнинг Ханамкунддан, 1984 йил декабрида ва 1989 йил ноябрида Рамтек (Махараштра) Лок Сабхага қайта сайланади. У 1957—1977 йилларда Андрха Парадеш қонун чиқарувчи ассамблеясининг аъзоси ва 1962—1971 йилларда Андрха Парадеш ҳукуматининг вазири бўлган. 1971—1973 йилларда етакчи давлат вазири, 1974—1976 йилларда Умумҳиндистон конгресси қўмитаси Бош котиби бўлди.

1980 йил 14 январдан 1984 йил 18 июлгача ташқи ишлар вазири, 1984 йил 19 июлдан ички ишлар вазири, 1984 йил 31 декабрдан мудофаа вазири, 1985 йил 25 сентябрдан 1988 йил 28 июнгача одам ресурсларини ривожлантириш вазири бўлган. Шунингдек, у 1986 йил 4 июлдан 1988 йил 14 февралгача соғлиқни сақлаш вазири ҳам бўлган. 1988 йил 27 июндан 1989 йил 2 декабргача яна ташқи ишлар вазири вазифасини ижро этган.

Жаноб Нарасимха Рао 1991 йил майида жаноб Ражив Ганди ўлдирилгандан кейин Ҳиндистон миллий конгрессининг Президенти этиб сайланди.

Жаноб Рао Америка Қўшма Штатларидаги ва Олмониядаги турли хил университетларда халқаро ишлар, сиёсат, шунингдек, бошқа шунга ўхшаш фанлар юзасидан лекциялар ўқиган. У адабиёт билан ғоят қизиқади ва бир неча асарларини эълон қилдирган.

У Мадрасадаги Дакшина Бхарат Ҳинди Прачар Сабҳнинг вице-президенти, шунингдек, Андрха Парадешдаги Телегу академиясининг биринчи раиси бўлган. Унинг қизиқишлари: Ҳиндистон фалсафа ва маданияти, сиёсат, тил, бадиий адабиёт ва компьютер бўйича адабиёт. Бўш вақтини мусиқа, кино ва театр кўриш билан ўтказишни севади.

Жаноб П. В. Нарасимха Рао 1982 йилда қўшилмаган мамлакатлар ташқи ишлар вазирларининг Деҳли учрашуви ташкилотчиларидан бири.

Уч ўғил ва беш қизи бор.

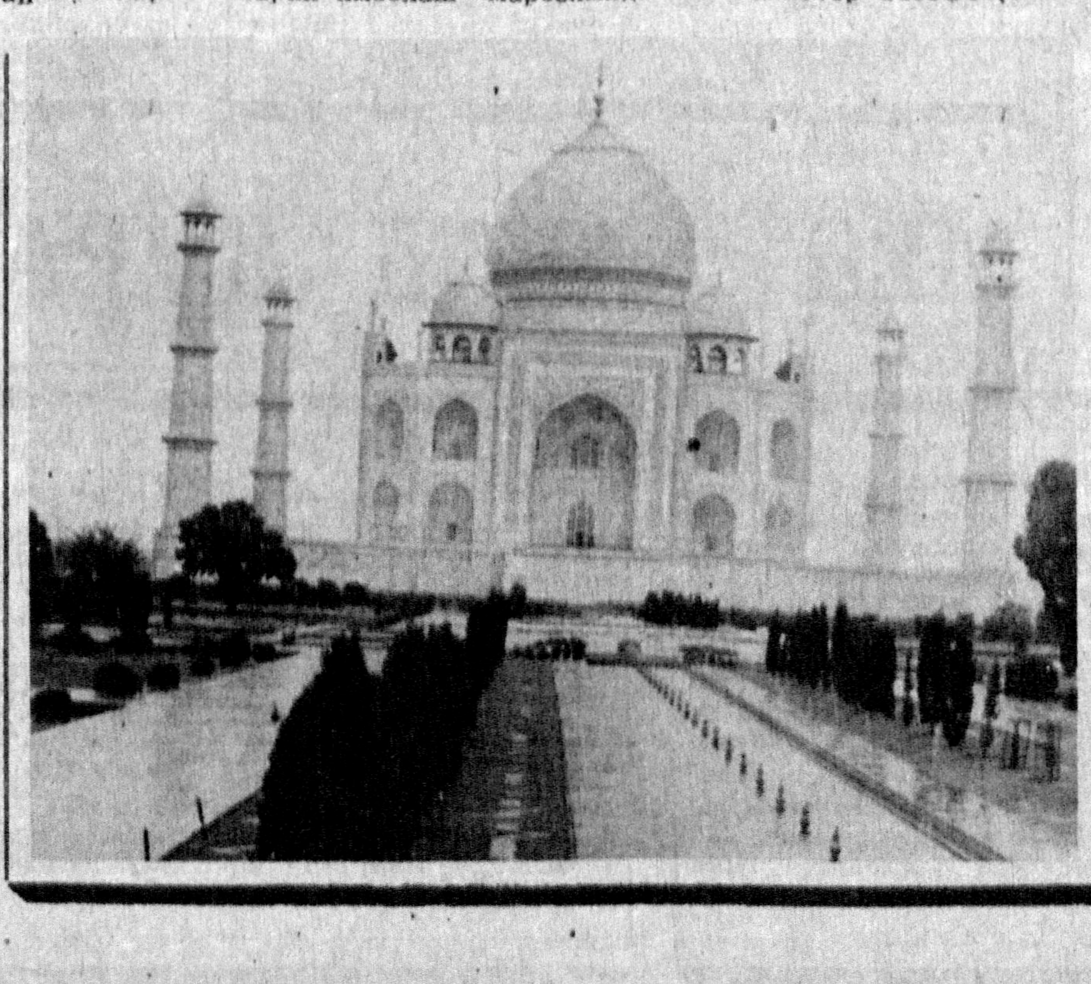

Шу сонга хабар

ҲАЖ САФАРИГА ЖЎНАБ КЕТДИЛАР

20 май куни Тошкент тайёрагоҳидан кўтарилган икки улкан ҳаво кемасида Ҳаж сафарига отланган дастлабки 400 киши Жидда шаҳрига йўл олди.

— Ҳаж бутун дунё мусулмонлари бирodarлигининг ифодасидир, — деди Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги диний ишлар қўмитаси раисининг биринчи ўринбосари Убайдулла Уватов. — Бу йилги Қурбон ҳайитида дунёнинг ҳар тарафидан келган 2—2,5 миллион киши ибодат қилади. Шу ўринда Муҳаммад Пайғамбаримизнинг қуйидаги ҳадисларини эслаб ўтиш жоиздир: «Кимки Ҳажга бориб, у маконда фисқу-фужур ва ёмон амалларни қилмаса, ундай киши онадан янги туғилгандай пок бўлади».

Республикамиз раҳбарияти Ҳаж сафари кўнгилдагидек ўтиши учун барча имкониятни яратиб берди. Бу йил уч мингдан ортиқ ўзбекистонлик фуқаронинг Ҳажга бориши кутилмоқда.

СУХЛИКЛАР УЧУН КУРСАТУВ

Сўх туманида телестудия фаолият бошлади. Бу ишни «Ситора» кичик корхонаси ишбилармонлари уддалади. Телестудия жамоаси шу ерлик журналист ёшлардан иборат. Кўрсатувлар ҳафтада уч маротаба намойиш этилади. Унда туман янгиликлари билан таништирилади, турли мавзулардаги суҳбатлар, бадиий ҳаваскорлар концертлари, видеофильмлар намойиши бўлади.

ФУТБОЛ ҲАФТАЛИГИ ЯКУНЛАНДИ

Ўзбекистон Футбол Федерацияси ташаббуси билан Жиззахда бошланган футбол ҳафталиги якунланди. Жиззах вилоятининг барча ўйингоҳларида турли тоифадаги жамоалар иштирокида футбол учрашувлари бўлиб ўтди.

Осиё кубоги ўйинларига йўлланма олиш учун Тошкентнинг «Пахтакор» ва Фарғонанинг «Нефтчи» командалари ўртасидаги учрашув айниқса қизиқарли ўтди. Ўйинда «пахтакор»чилар 3:1 ҳисобида ғалаба қозонди. Жиззах вилояти ҳокими, вилоят футбол федерациясининг раиси А. Тошкенбоев ғолиб командага Ўзбекистон Футбол федерациясининг эсдалик совғасини топширди.

БИРДАМЛИК ОЙЛИГИ

Ёш авлодга мустақиллигимиз моҳиятини англатиш, мамлакатнинг ички ва ташқи сиёсатини тарғиб қилиш, тинчлик ва осойишталикни қадрлаш, қонунбузарликларининг олдини олиш — Андижонда ўтказилган «Ёшлар бирдамлик ойлиги»нинг асосий мавзулари бўлди.

Боғча болалари ўртасидаги «Ўзбекистон — менинг ватаним», ёш хонандаларнинг «Анда жоним қолди» кўрик-танлови, мактаб ўқувчилари иштирокидаги «Ўзбекистон — бой ўлка» мусобақаси барчага маъқул тушди.

ФАРАНГ МАТБУОТИ — ТОШКЕНТДА

Фаранг матбуоти ўзининг кўҳналиги (тарихи узоқ асрларга тақалади), ранг-баранглиги, тезкорлиги билан доим ажралиб турган. Тошкентдаги Журналистлар уйида бўлиб ўтган Фаранг матбуоти ҳақида ҳикоя қилувчи кўргазмани кўздан кечиргач бунга яна бир бор иқрор бўлдик. Яна у ерга ташриф буюрганлар мамлакат матбуоти қандай жараёнларни бошдан кечирмоқда, матбаачилик ютуқлари, муаммолари ҳақида ҳам батафсил маълумотлар олдилар, нашрларни кўздан кечирдилар.

Кўргазма Франциянинг Тошкентдаги элчихонаси билан Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси томонидан ташкил қилиниб, очилишида Франциянинг Ўзбекистондаги элчиси, жаноб Жан Поль Везиан қатнашди.

СУРАТДА: кўргазма залларида.

(Ўз мухбиримиз).

Суратчи М. БОЛТАБОЕВ.

ЎЗАНИНИ ҚИР ТЎСГАН ДАРЁ

Воқеа содир бўлган жойдан репортаж

Каттаю-кичик рўзғор юмушила банд эди. Биров томорқасида унган картошкага озуқа беради. Аллаким сабзи-пиёзни ўтоқ қилмоқда. Қайси бир хонадондан боласига алла айтиб, ором бермоқчи бўлган онанинг овози эшитилади. Ғалаба кунини нишонлаётган оилалар ҳам бор.

Хуллас, Сувли Камар қишлоқ аҳли ҳаётнинг сокин марҳаматидан баҳра оларди.

Ясси ер қири кўчаётганмиш! Нохуш хабардан қишлоқдошларини ваҳима босди. Боягина сокинлик ўрнини ғала-ғовур эгаллаган.

Мол-ҳол, бола-чақа далада эди. Туб жойидан «бўшалган» Ясси ернинг бағрида чўпонлар мол боқарди. Силжиш бошланган чоғда Хитой қишлоғи аҳлининг подаси ўша ерда бўлган.

— Подани Ясси ерга ҳайдаб чиққандик, — дейди Султон Тошпўлатов. — Соат иккилар атрофи эди. Бир пайт оёғимиз ости ўйнай бошлади. Айрим ерлар кўпириб кетяпти. Гоҳ пастга тушади, гоҳ юқорига. Қаср-қусурлаган садо эшитиладими-ей. Ваҳима-да. Шеригим Намоз Аллаев ҳам хавфсирай бошлади. Миямизга ер силкиняпти, деган фикр урилган заҳоти поданинг бошини Алмати қишлоғи томон бурдик. Бизнинг пастимиздан катта-катта харсанглар кўчаётганини қишлоқдошларимиз илгарироқ кўрганлигидан уларам молни тезроқ ҳайдашимизни айтишди. Ҳайвонам сезаркан. Жониворлар бошлаган томонимизга қараб югуради. Тепалик бўлиб қолаётган жойларни айланиб ўтди. Баъзи ерлар кўз олдимизда балчиққа айланиб қолди. Ортимиздан қоялар кўчди.

Икки чўпон халқнинг ризқини асраб қолди. Ҳатто биронта улоқ ҳам кўчкида қолган эмас.

Воқеадан хабар топган «Ҳисор» жамоа ширкати хўжалиги раиси Барат Ражабов туман ҳокими билан боғланди. Бир соат ичида Шаҳрисабз тумани ҳокими Шуҳрат Алланазаров шаҳар ҳокими бошчилигидаги гуруҳ етиб келди. Улар ичида туман сув хўжалиги бошлиғи Шавкат Каримов ҳам бор эди.

9 май. Соат 15. Ер силкиниши бошланган маҳал. Орадан бир соат ўтар-ўтмас тоғ-тош балоси Танхоз дарёси ўзанини 150 метр масофага суриб борди. Илгари дарё ихтиёрида бўлган соҳилни балчиқ домига олган. Уч гектардан зиёд текис майдон инс-жинсга тўлиб кетди.

— Дарёнинг бўғилиши жуда хавфли эди. Чамалаб кўрилса олти соат ичида сувнинг кўтарилиши кескин юқориларди. У бир кеча-кундузда анчамунча йиғилиб қоларкан. Уч кунда қанча бўларди? Ҳафтадачи? Тезда ишга киришилди. Биринчилар қаторида етиб келган туман йўл қурилиш бошқармаси бошлиғи Аҳадулла Остонов хавф остида қолган Хитой йўлини беркитди. Ўзан тўсилиши туфайли қатнаши мумкин бўлмаган — Алмати, Касатарош, Қоратут қишлоқ аҳлига янги йўл очиб берилди. Буни «Ҳисоракгидрострой» йўл қурилиш бошқармаси баҳамжиҳат амалга оширди.

Фавқулодда ҳолатлар бўйича комиссия раиси, Шаҳрисабз тумани ҳокимининг биринчи муовини Ғузор Маматов сўзини давом эттиради.

— Хатарда қолган Сувли Камар аҳли ўша заҳоти Шукур Бурҳон номидаги мактабга кўчирилди. Оммағон, Хитой, Шўрқул қишлоқларидан бир қисм омма бошпана топди. Хонадонлардан фақат зарур нарсаларгина олинди. Асли қишлоқ дарё бўйида жойлашган. Қирқта хўжалик яшайди. Аҳолиси 200 дан зиёд.

— Кўчки Сувли Камар халқигагина зиён етказармиди, — сўрайман Ғузор Маматовдан.

— Йўқ. Танхоз дарёси бўйлаб жойлашган қишлоқларга шикаст етди. Шу туфайли хатарда бўлган аҳоли турар-жойларида туман ички ишлар бўлими миршаблари навбатчилик қилишди.

Ҳисорак сув омборига қарашли 4 ПМК бошлиғи Рустам Ашуров келтирган 250 от кучига эга бўлган «ЧТЗ» бульдозери ишнинг «кўзини» ўйди». Дарё ўзанининг кўтарилишига қараб янги соҳил очилди.

Табиий офат туфайли Кўл, Кичик Ялтир, Пайкал, Бўғжама қоя, Сувлик тош хами, Кичик кўл даралари балчиққа қоришди. Кучли зарб туфайли дарё ўзани бир неча марта кўтарилиб кетди.

— Касаратош қишлоғига тўйга кетувдим. Келиб қарасам уйимиз адоғидаги кўприк йўқ. Катта харсанг тош пайдо бўлиб қолибди. Нима бўлганини тушунмай турган эдим бир қоя кўчди. Ҳовлимиз тўғрисидаги дўнглик силжиб келаяпти. Тўрт соат ичида чорбоғимизнинг ярми дарё ихтиёрига ўтди. Катта ҳажмдаги куч Танхозни биз томон суриб бораётганини кўриб, уйни тарк этдик.

Кечинмаларини баён қилган бу одам Овла Норбоев. Тошкесар даштига ўғлига атаб иморат солдирганди. Дарахтлар олди мевага кирган. Етти йилки, боласи, набиралари, келини бугун омонат бўлиб қолган шу уйда яшашарди. 50 туп олма, 8 туп ёнғоқ, гурдоли, олволи, сабзи, картошка, пиёз, арпа, зардоли, шафтолилари балчиқ остида қолиб кетди. Эссиз меҳнат, эссиз ризқ.

Тоғликлар бошига оғир мусибат тушган куни тумандаги барча корхона раҳбарлари, мутахассислар халқ билан бирга бўлишди. Уч кечаю-кундуз, ҳеч кимга тинчлик бўлмади ҳисоб. Вилоят ҳокимининг биринчи муовини Турсунпўлат Каримов ҳар куни вазиятдан хабар олиб турди. Халққа руҳий далда берди.

Зарур пайтда Тошкент билан боғланадиган телефон алоқаси ўрнатилди. Тегишли идораларга аҳвол тўғрисида маълумотлар бериб турилди.

Яратганнинг раҳми келди. Учинчи куни кўчиш секинлашди. Аммо хавф тамомила бартараф этилмаганди. Шайидсой дарасида уй солган Абдулла Ражабов, Худоёр Бўронов, Тоғай Мингбоевлар хонадони табиат ўжарлигига бардош беролмасди. Жами ўндан зиёд ҳовлида яшашни мутахассислар инкор этдилар. Чунки истаган дақиқада кор-ҳол бўлиши кутиларди.

Ясси ер кўчди. У ўзи билан ҳамёнларниям кўчириб кетди. Гўдакнинг, чолнинг, онанинг, меҳмоннинг, аскарнинг насибаси эди у. Комиссия хулосасини келтираман:

Сув тошқинидан йўллар, кўприклар, электр ва алоқа тармоқлари вайрон бўлган, экин майдонлари зарарланган. Шу билан бирга қайд этилган кўчкининг яқин атрофидаги бошқа қишлоқларда ҳам ер силжишига олиб келиши натижасида бир қатор хонадонларни кўчки босиш хавфи туғилган, йўллар ва бошқа иншоотлар шикастланган.

— Маблағни умуман ўйламанг. Одамлар омон қолса бўлгани. Пулни топамиз, — деди жабрдийдаларга Қашқадарё вилояти ҳокими Темур Пўлатович Ҳидиров аҳвол билан танишаркан. — Қўлдан келган ёрдамни аямаймиз. Хотиржам бўлинглар.

Ҳокимнинг далдаси сўниқ қалбларга илиқлик улашди. Кўзларда севинч ёшлари қалқди.

Қурбон АЛИ,
«Туркистон» ўз мухбири.

ЎН ЕТТИ ЁШЛИЛАР

Бугун ўн етти ёшли дўстларимизнинг кўпчилиги мактаб партаси билан хайрлашадилар. СЎНГГИ ҚЎНҒИРОҚ чалинади...

Шу муносабат билан биз Тошкент шаҳридаги Абдураҳим Шерматов номли 266-ўрта мактабни тамомлаётган йигит-қизларга бир неча савол билан мурожаат қилдик. Суҳбатдошлар: Моҳинур Норметова, Малика Умирова, Бурхон Баҳромов, Муяссар Пўлатова, Марғуба Умерова ва Сайёра Юсуповалардир.

— Мактабни тамомлаётганингиздан хурсандмисиз ёки хафасиз!

МАЛИКА: — Ҳам хурсанд, ҳам хафаман. Хурсандлигим шундаки, энди вақтимни ўзим тақсимлайман. Мақсадларимга секин-аста эришиш имконига эга бўламан. Шунинг учун хафаманки, энди мактабга истаган пайтимда бориб келолмасам керак. Синфдошларимиз билан ҳар куни кўришиб туриш бахтидан маҳрум бўлаётганимиз ҳаммасидан ҳам ёмон...

БУРХОН: — Мен мактабни битираётганимдан жуда хурсандман. Чунки бундан кейин ўқитувчиларим мендан камроқ хафа бўлишса керак, балки умуман хафа бўлишмас.

— Нима, сиз бирданига яхши одамга айланаман, деб ўйлаяпсизми!

БУРХОН: — Йўқ, ундай бўлиши қийин. Лекин ҳар ҳолда уларнинг кўзидан нарироқ юраман-да!

МУЯССАР: — Мен мактаб билан хайрлашаётганимиздан жуда хафаман Нега десангиз, мактаб билан бирга болалик билан ҳам хайрлашаётгандекмиз...

САЙЁРА: — Мен ҳам хурсанд эмасман, чунки энди ҳеч қачон ўқувчи бўлолмайман. Жам бўлиб устозларимизнинг яхши-яхши насиҳатларини, маслаҳатларини, дашномларини ҳам эшитолмаймиз. Шуларни ўйласам, ҳаммасини қайтадан бошлагим келади. Афсуски, бунинг иложи йўқ...

— Ўқувчилик йилларингиздаги энг хунук воқеани ва энг яхши кунни эслай оласизларми!

МАРҒУБА: — Одамнинг эсида кўпинча хунук воқеалар қолади, яхши кунлари тезроқ унутилади. Менимча, энг хунук воқеа 9-синфда ўқиётганимизда бўлган. Ўшанда биз синф раҳбаримизнинг устидан шикоят ёзиб, директорнинг олдига кирувдик. Шу воқеа учун қизлар билан ҳозиргача ўзимизни кечиролмаймиз. Биз ўшанда енгилтаклик билан катта хатога йўл қўйганмиз. Шу воқеадан сўнг ўша опамиз бизнинг мактабимиздан бўшаб кетган... Лекин биз билмай ранжитиб қўйган ўқитувчимизни охирги қўнғироқдан кейин йўқлаб келиш ниятимиз бор.

МАЛИКА: — Ўтган йили бир ойча бошқа мактабда ўқишимга тўғри келганди. Ўшанда ажойиб ўқитувчиларимиздан бирининг турмуш ўртоқлари қазо қилганди. Умримда биринчи марта таъзияга борганман ва ўқитувчимизни кўриб мутлақо таний олмай қолгандим, у бир кун ичида шунчалик ўзгариб, улғайиб кетгандики... Ҳозир ҳам эсласам, ғалати бўлиб кетаман. Мактабда юз берган энг изтиробли воқеа мен учун шу куни бўлганди.

Қувончли воқеалар кўп бўлган. Энг эсда қоларлиси, ҳамма синфдошларимиз билан бирга «Темир хотин» киносига тушганимиз. Шу куни синфдошлар қатор тизилиб ўтиргандик. Ўшанда ҳамма кино кўрса, мен иноқлигимиздан завқланиб уларни томоша қилгандим.

МОҲИНУР: — Битта воқеа ҳеч эсимдан чиқмайди. Учинчи синфда бўлса керак, орқа партада ўтирган бир синфдошим расм дарсида мендан ўчирғич сўраган. Унга қайрилиб ўчирғични узатишимни биламан, мени кузатиб турган ўқитувчим қулоқ чаккамга бир тарсаки тортиб юборганди. Шу баҳона бўлибми, ё бошқа бир сабаб биланми, ҳар ҳолда бир-икки кундан кейин қулоғимдан йиринг оқа бошлаганди. Ойим мени дўхтирма-дўхтир олиб юриб даволатгандилар. Шунинг орасида мактабга ҳам келиб тўполон қилиб ўша кунги ўқитувчимизни ишдан бўшаттириб юборгандилар. Мен туфайли бир инсонга нисбатан ноҳақлик қилинганини ҳозир англаяпман. Аслида, ўшанда домламизнинг урганларини ойимга айтмасам бўларкан.

Энг яхши кун эса биринчи марта мактабга чиққан ва биринчи қўнғироқ овозини эшитган кунимдир. Биринчи ўқитувчим менга жуда-жуда ёққанди. Ҳозир ҳам уни кўргим келади. Мен ўйлайманки, энг сўнгги қўнғироқ чалинадиган кун ва имтиҳонлардан сўнг ўтадиган «оқшом»имиз ҳам, ҳаётимиздаги энг ҳаяжонли ва унутилмас кун бўлиб қолади.

БУРХОН: — Бундан икки йил олдин уйдагиларга билдирмай уч ойча мактабга бормай юрдим. Бир куни синф раҳбаримиз ота-онамнинг олдида сиримни фош қилиб қўйди. Яна мактабга кела бошладим. Лекин ўша ўқитувчимиз билан муносабатларимиз барибир яхшиланмади. Бир куни айтишиб қолганимизда оғзимдан беихтиёр ўзим билмаган ҳолда ёмон сўз чиқиб кетди, кейин у мени «падарингга лаънат!» деб ҳақоратлай бошлади. Кейин мен уни ростакамига сўкдим. Хуллас, шу воқеадан кейин у мени ўша мактабдан кетказиш ҳақида хат ёзди. Ўша хатга ҳамма ўқитувчилар, мени танийдиган ва танимайдиган, ҳатто мен жуда ҳурмат қиладиган ўқитувчилар ҳам қўл қўйиб беришганини эшитганимда жуда хафа бўлиб кетганман. Энг хунук воқеа — шу..

— Кейин сиз ўша мактабдан ростдан ҳам кетганмисиз!

БУРХОН: — Ҳа, кетганман, тўғрироғи, кетказишган...

— Ҳозир ўша ўқитувчиларни ёмон кўрсангиз керак-а!

БУРХОН: — Йўқ, ёмон кўрмайман. Улар менинг яхши бўлишимни хоҳлашган холос! Мен эса бўлолмаганман...

— Бурхон, агар бир мўъжиза рўй бериб, сизда биринчи синфдан бошлаб, умрингизни қайтариш имконияти туғилса, ўқирмидингиз!

БУРХОН: — Йўқ! Ҳеч қачон!

— Энг яхши кунингизни-чи, эслай оласизми!

БУРХОН: — Менимча, ҳозир сизга айтиб берган кунимдан ташқари қолган ҳамма кунлар яхши бўлган.

— Ўқитувчиларингизга тилакларингиз!

МУЯССАР: — Мен дунёдаги энг яхши тилакларни ҳаммадан аввал ўқитувчиларимизга тилайман ва яна шуни ҳам истайманки, уларга ўқувчиларгина эмас, атрофимиздаги ҳамма одамлар ҳавас қилиб яшасинлар.

МАЛИКА: — Мен муаллимларимизнинг иложи борича синфда асабийлашмасликларини, болаларга раҳбар кўзи билан эмас, она ёки ота кўзи билан қарашларини, уларнинг энг ишончли дўсти ва сирдошларига айланиб кетишларини хоҳлайман.

МОҲИНУР: — Мен эса уларга соғлиқ ва сабр-тоқат тилайман.

* * *

Ўн етти ёшлилар билан маза қилиб суҳбатлашдик. Улар берилган барча саволларга кутилганидан ҳам самимийроқ ва илиқроқ жавоблар беришди. Энг қувончлиси, бу йигит-қизларнинг мактабни ҳеч бир гинасиз, суюниб-суюниб тамомлаётганликлари...

СЎНГГИ ҚЎНҒИРОҚ чалинди! Биз ҳам ўн етти ёшли дўстларимизга оқ йўл тиламоқчимиз: кўнглингиздаги покликка ҳеч қачон гард қўнмасин, қувончларингизга кўз тегмасин! Ҳур ҳаётга қўйган илк қадамларингиз қутлуғ бўлсин, ўн етти ёшлилар!

Замира ЭГАМБЕРДИЕВА, «Туркистон» мухбири.

Йўл бошидаги ўйлар

САҲАР ВАҚТИ—ХУШ СОАТ

11-синфда дарс ўтаётгандим. Бирдан эшик очилиб, икки ўқувчи қиз мумкинми, дея кириб келди. Бу қизлар кўпинча кечикиб келишар, «уялишмасин», деган ўй билан уларни синфхонага кириб ўтиришларига ижозат берардим. Аммо бу сафар тоқатим тоқ бўлди. Кечикиб келишлари сабабини сўрадим.

— Ухлаб қолибман.

Ўйланиб қолдим. 15—17 ёшли қизлар саҳар туриб, ҳовлини, уй-жойни, кўча-кўйни супурмаса, сув сепиб, ораста қилиб қўймаса, тағин дарсга кечикиб келса, бунга чидаб бўладими? Майли, бу ҳам майли... Тағин 30 нафар синфдошидан уялмасдан ухлаб қолганини айтса, нима дейиш мумкин? Ахир улар яқин орада келин бўлса, ўз вазифаларини, бурчларини бажара олармиканлар?

Уйқу — ғафлат. Қизларжон, оналикми, опаликми маслаҳатим деб қабул қилинглар. Саҳар туриб, ишларни бажаришга не етсин. Кунингизни унуми, ишингизнинг ривожи бўлади шунда.

Мени бир нарса ўйлантиради. Нега қизларимиз тарбиясидаги бу нозик жиҳат — эрта туришга юзаки қараймиз. Бир ёшгина келинчак ўз қайнонасидан шикоят қилиб қолди: «Ўқисам, ишласам чарчайман, албатта. Баъзан барвақт турмасам, қайнонам «уйдан фаришталар кетди, деб жанжал кўтаради». Йўқ, сингилжон, дейман унга. Қайнонангиз тўғри айтибди. Эрта тонгдан туриб, қўшнилар сингари йўлакларга сув сепсангиз, остонани супуриб, саришта қилиб қўйсангиз, олам — гулистон-ку. Тонгда намозгоҳга, наҳор ошга ўтган қариялар, мўйсафидлар бу остонада келин бор экан, тарбияли қиз бор экан, деб дуо қиладилар. Бунинг нимаси ёмон?

Қадрли битирувчи синф қизлари! Саҳар туришнинг хосияти ўзгача. Тонг лаззатидан баҳраманд бўлинг. Мени айтди дерсиз кунларингиз тонг каби нурафшон, ҳаётингиз гўзал ўтади. Аҳмад Яссавийнинг мана бу ҳикматларига қулоқ солинг-а:

Бедор бўлғил эй мўмин, саҳар вақти ичинда,
Қутқор ўзунгни ўтдин саҳар вақти ичинда.
Саҳарда ул гуллар сано айтур булбуллар,
Ким айтурким бийру бор, саҳар вақти ичинда.
Саҳар лаззатини ошиқ қуллар билурлар,
Ҳақни ҳозир кўрарлар, саҳар вақти ичинда.
Саҳар вақти хуш соат, ҳам жаннат эрур роҳат.
Тангрига қи ибодат, саҳар вақти ичинда.

Маҳмуда ЗОИРХОН қизи, 274-мактабнинг муаллимаси.

«СЎНГГИ ҚЎНҒИРОҚ!». Унинг бир дақиқалик жаранги болаликка, ўсмирликка, эркаликка хотима ясайди. Мактабда ўқиб юрган чоғларинг «Қачон битирув оқшоми бўларкан», дея кутаркансан. Ўша пайт келганида эса... Битирувчилар бир-бирига жовдираб қарайди. Гоҳ талашиб, гоҳ ярашиб юрган муаллимларинг сенга шунчалар қадрдон бўлиб кетганликларини, улар билан хайр-хўшлашиш нечоғли оғирлигини чуқурроқ ҳис қиласан.

Суратчи Муҳаммад АМИН.

ОХИРГИ БЕКАТ

Метронинг эшиклари очилганда, қарши томондаги эшикларга суянганча Нигора турарди.

— Вуй, ўзингмисан?

— Нигора... яхшимисан?

— Яхши. Ўзингнинг ишларинг қалай? Уйдагилар, опоқим, амаким...

Синфдошим билан тўрт-беш бекат шу тариқа суҳбатлашиб кетдик. Унинг турмушга чиққанини билардим, ўздан эшитдим; қизлик ҳам бўлибди. Кўп воқеаларни пала-партиш хотирлаб, кулишдик. Нигорани синфдошлар «Келин бола» дердик. Чунки олтинчи ё еттинчи синфларда қизларимиз қайсидир байрам муносабати билан «Келинлар қўзғолони»дан парча намойиш қилишганди. Ўшанда кенжа келинни Нигора ўйнаган. Шу-шу «Келин бола» бўлиб кетди исми. У аввалига ранжиброқ юрди-ю, кейинчалик кўникиб ҳам кетди. Кўп нарсаларни эсладик.

— Нигор, — дедим унга махфий гап айтадигандай сирлироқ қилиб. — Мактаб йиллари қайтиб келса...

— Қанийди, яна ўқирдим. Яна ўша ўзимизнинг синфдошлар бўлса, ўлай агар ўқирдим, — саволимни тугатмасимдан дардини тўкиб солди у. — Ўзингчи?

— Мен ўқимасдим, — дедим атайлаб жаҳлини чиқариш учун.

— Нимага? Ахир, қандоқ даврлар эди. Ҳаммамиз аҳил бўлганмиз. Байрамда тўп-тўп бўлиб кўчада юришлар, туғилган кунларда давраларимиз, наҳотки ҳамма-ҳаммаси хотирангдан ўчган бўлса? Қишда қорбўрон ўйнардик, баҳорда ўқитувчимиз билан лола сайрига чиқардик.

Нигоранинг овози бир парда кўтарилган, вагондагиларнинг айримлари биз томонга кўз ташлай бошлашди. Аммо у мени оғиз очишга қўймади.

— Ҳар ўқув йили охирида биргалашиб синфхонамизни таъмирлардик. Шод-қувноқ, беғубор даврлар эди. Тавба, қайта ўқимасдим деганинг нимаси? Ҳар беш йилда учрашиб турамиз, ҳаммамиз бир йиғилишиб, хотираларга берилпамиз, деган ваъда бор эди. Сени ёдингда ҳам йўқдир, балки. Ахир бир дунё олтининг бўлса ҳам мактаб даврини қайтариб келолмайсан.

— Шу ерда тўхта — дедим Нигорага. — Айнан шундайлиги менга ҳам алам қилади. Ҳеч нарса, ўша сен айтгандек олтину, жавоҳирлар эвазига ҳам мактабни, ўша даврни қайтаролмайсан, Нигора.

У чуқур уҳ тортди.

Суҳбатимизни карнайдан таралаётган овоз бузди: «охирги бекат. Хайр, саломат бўлинглар».

Охирги бекат... Бизнинг бекатлар ортда қолганди. Улар ёшлик бекатлари...

Нодир МАҲМУДОВ.

Мазза қилиб кулишдик

Тан олинг, сизнинг мактабингиз ҳеч қачон «кулги кечаси»га гувоҳлик қилмаган. Тошкентдаги 102-ўрта мактабга, унинг директори Ўткир Солиҳов ўқувчиларига ҳавас қилсангиз арзийди. Чунки бу ерда кулги кечаси бўлиб ўтди. Киммдир орангизда истеҳзоли кулаётганини билиб турибмиз. Ахир йил якуни бўлса, битирувчи синф ўқувчиларининг ташвишлари ҳаммага маълум. Имтиҳонлар, унинг орасида ўсмирлик севги-муҳаббати деганларидай ва асосийси «Битирув оқшоми»га тайёргарлик. Лекин қунт қилганлар ҳаммасига имкон топар экан. Ўқув йили охирлаб, ўқувчиларнинг боши «ғов» бўлиб юрганда бундай ёзилиб дам олиш кимга ҳам ёқмайди дейсиз!

Хуллас, 102-мактабнинг ўқувчилари мириқиб-мириқиб кулдилар. Бу ерга Ҳамза театрининг бир гуруҳ санъаткорлари — Зокир Муҳаммаджонов, Обид Юнусов, «Шум бола» — Абдурайим Абдуваҳобов, Баҳтиёр Қосимов, Тоҳир Саидов, Шавкат ва Мирзоҳид Ҳолиқовлар ташриф буюришди.

Улар ўқувчиларнинг олқишига сазовор бўлдилар. Мактаб саҳнасида турли спектакллардан кўринишлар қўйиб беришди. Ўзларининг ўқувчилик йиллари хотиралари билан ўртоқлашишди. Ҳа, ҳамма мактабга ҳам бу каби санъаткорлар келавермас экан. Мазза қилиб кулишдик-да. Энди бу ёғи — катта ҳаёт, имтиҳонлар!

Дилфуза ОЛИМЖОН қизи.

Битирувчи дафтаридан

ҚЎШ ҲИКОЯТ

* * *

Кўзи ожиз одам тун қоронғуда,
Йўлбошчи чироғини кўтариб юрар.
Адоққа етганда тунлар осуда,
Қўлда чироқ тутиб ўрнидан турар.

Бир кун не бўлдию, шошқалоқ бир зот,
Кечаётиб йўлдан кўрди бу ҳолни.
Илжайиб турди-да, гўёки беғам,
Қулоқни тешгудек тўкди саволни.

«Эй, нодон, кун ила туннинг нелигин,
Фарқига боролмай юрадирсан хор.
Уларнинг суратини кўрмас-ку кўзинг,
Қўлдаги чироқнинг қай фойдаси бор?!»

Сўқир одам кула деди: «Эй, инсон
Наҳотки, шунга ҳам ақлинг етмаса.
Кўтариб юрмасдан чироғим мудом,
Кўзи очиқ зотлар туртиб кетмаса».

* * *

Турмуш ташвишига кўмилган одам,
Қисматда не ёзиқ қизиқмайди бот.
Шу таҳлит тақдирга берилмай ҳар дам,
Фаровон яшарди мақтанчоқ бир зот.
Ул бир куни деди: «Мен ва хотиним,
Одам либосида сеҳру жинлармиз.
Сўзлаймиз тарихдан ҳар дақиқада,
Келажак пешвоси —мунажжимлармиз.
Иккимиз эл-юртга айтган таъбирлар,
Доимо сўровга келаверар мос».
Одамлар сўради: «Исботин айтинг,
Сизнинг кароматга не эрур асос?».
Деди ул киноя аралаш жавоб:
«Не учун исботсиз, асоси талай.
Мен деймаи: Эртага чиқади офтоб,
У офтоб чиқмайди, дейди ҳар қалай».

Ҳайрулло ҲАМИДОВ, 162-мактабнинг 11-«Б» синф битирувчиси.

МЕН ЗАВОД ҚУРАМАН

Унинг орзуси бор, демакки ўша нарса йигитчани поғона-поғона юксалишига, дўст-биродарлари олдида ҳурматга, ўқитувчиларининг эътиборига сазовор бўлишига хизмат қилади.

Унинг мақсади бор. У мақсади сари интилади. Ва бу йўлдаги барча тўсиқларни енгиб ўтишига ишонади.

Унинг ишончи бор, яхшиликка, одамийликка.

«Орзуси, мақсади ва ишончи бўлмаган киши келажакда жиддий бир ишга қўл урмай қўя қолсин». Азизнинг 17 ёшга кириб, чиқарган хулосаси шу бўлди

Мен кейинги вақтлар мактаб ўқувчиларини кузатар эканман, бир кекса момонинг: «Ҳозирги болалар унча-мунча эмас, анча-мунча! Аввалгиларга сира ўхшамайди-я, ҳаммаси бирам доно, бирам доноки... бошлари тошдан бўлсин, илойим», деган сўзларни эслайман. Ҳақиқатан ҳам кейинги вақтлар олимлар айтмиш, акселирация, яъни тез улғайиш — болаларнинг тез катта бўлиб кетаётганлигини кузатиш мумкин. Аввалгидек болакайлар тўп, қақир-қуқур ўйинчоқлар ўйнашмайди. Энди уларга компьютерлар керак. Бу йилги битирувчилар ҳам бундан 5-7 йил илгарилардан анча «катталар». Уларнинг аниқ-тиниқ мақсад-режалари бор. Мустақил фикрга эгалар.

Ҳамсуҳбатим Азиз Умаров мактаб битирувчиси. Ҳозирги ўсмир ёшларнинг вакили. Азизбек ҳақида мактабдошлари «Калласи компьютер маркази бўлиб кетган. Роса ўткир бола-да» дейишади.

Азиз мана икки йил давомида республика болалар саройининг информатика ва ҳисоблаш техникаси тўгарагига қатнайди. Компьютерни жони-дилидан яхши кўради. У иқтидорли ёшларни қўллаб-қувватлаш «Улуғбек» жамғармасининг дипломи ҳамда бир йиллик нафақаси билан тақдирланган. Қайси хизматига дерсиз? Йигитча компьютерлар учун ўзининг икки дастурини ишлаб чиққан. Улар мактаб ўқувчиларининг Бейсик тилида компьютерда ишлашни енгиллаштирадиган дастурлардир.

— «Улуғбек»нинг мукофотини олганингдан сўнг сенга ўзгача бир эътибор билан қарашгандир-а?

— Йўқ, ҳеч кимнинг муносабати ўзгармади. Фақат ўзимни катта бўлиб қолгандек ҳис қилдим. Яна бир нарсадан қувонганим, менинг шахсий ишларим, қизиқишим кичик бўлса-да, ихтиром катталарнинг эътиборини жалб қилган.

Аммо кези келганда бир нарсани айтиб ўтиш керак. Умуман «Улуғбек» жамғармасининг танловларида қатнашишим обрў ва мукофот учун эмасди. «Ғолиблар академияда дарсга қатнашади. Катта-катта профессор, ўқитувчилар ўзларига шогирд қилиб олади», деган гапга ишонган эдим. Афсуски, ҳалигача ҳеч бир дарс бўлмади.

— Азиз, менга қизиқ-да, кўпчилик тенгдошларинг 45 дақиқали дарсларда зўрға ўтиришади. Тезроқ танаффус бўлишини кутишади. Китобни-ку қўявер, зўр-базўр қўлга олишади. Сен эса нуқул қўшимча сабоқ, дарс дейсан.

— Мен ҳам мактаб дарсликларини қўлимга олмайман.

— Йўғ-э.

— Ҳа. Йил бошида китоб жавонимга тахлаб қўйганимча, бир икки варақлагандирман-ов.

— Шу ҳолинг билан яна аълочимисан?

— Жуда аълочи эмасман-ку, ҳар ҳолда бешларим бор.

Сўраб билсам, Азизни на дарсликлар ва на ўқув жараёни қониқтирар экан.

— Нега энди муаллимларимиз фақат китобдан дарс ўтишади? Беш-олти йил аввалги мисолларни келтиришади. Ахир ҳозир давр бошқаку? Кейин улар 45 дақиқалик дарсни бериб бўлиб, югуриб чиқиб кетаверишади, у ёғи билан ишлари йўқ. Тўғри, ҳаммасини ҳам шундай дея олмайман. Лекин аксарияти ўқувчиларнинг қизиқишларини қондира олмайди. Тиллари ҳам илмнйми-ей.

Билишимча, Азиз компьютердан сабоқ бераркан. Бу дегани ўзи ўқувчи йигитча ўқитувчилик қилмоқда.

— Азизбек, мактабингда 6-, 7-синф ўқувчилари учун компьютердан дарс бераётган экансан? Болалар чарчатишмаяптими?

— Йўқ. Улар компьютерга жуда қизиқишади. Мактаб дастури бўйича бу фан 9-, 10-синфда ўтилиши керак. Болалар эса ҳозирданоқ ҳаммасини билгилари келади. Шунинг учун ҳам мени компьютер синфи очишимга директоримиз қаршилик қилмаганлар.

— Ҳар бир боладан юз сўмдан пул олар экансан. Тўғри, хизматинг бор. Ахир сен ўқувчисан. Бу пул топишнинг йўли бўлса керак?

— Аввало бу менинг қизиқишим ҳамда ўқувчиларимнинг қизиқишини қондириш. Яшириб нима қиламан. Бу бир жиҳатдан пул топишнинг ҳам йўли. Тушган маблағнинг 30 фоизини мактабимиз жамғармасига ўтказаман, қолганини ўзим оламан.

— Шунча пулни нима қилмоқчисан?

— Битта ниятим бор, компьютер сотиб олиш. Ҳозирги кунда мактаб ўқувчиларининг пул топишга интилиши табиий ҳол. Синфдошларимдан бири поликлиникада ишлайди, яна бири футбол бўйича тренерлик қилади, қолганлари савдогарлик билан «тирикчилик» қилади.

— Келажакда ким бўлмоқчисан? Балки сен ҳам аксарият тенгқурларинг сингари чет элда ишлаш ниятинг бордир?

— Хорижга чиқиш, у ерда ишлашни хаёлимга ҳам келтирмайман, ўз уйим, ўлан тўшагим. Худо хоҳласа, автомобиль транспорти ва йўллари институтига кириб, инженер-технолог бўлмоқчиман.

Ундан орзуси нималигини сўрадим. Битта орзуим бор, — деди у. Завод қурсам. У япон — америкаликлардан қолишмайдиган автомобиллар чиқарса. Ўзбек машинаси деганини дунёга танитса.

Азизбекнинг келажагидан ўқитувчиларнинг ҳам, уйдагиларнинг ҳам кўнгли хотиржам. Ҳаммасини эплаб кетади. У тиришқоқ, ушлаганини кесадиган йигит. Бунга бир соатлик суҳбатимиз давомида ишонч ҳосил қилдим. Заводини ҳам қуради. Азизнинг онаси бир гапни доим такрорлар экан: «Ўғлим тез катта бўлиб қолаяпсан-да».

Ҳа, тез катта бўлишяпти. Чунки, замон шундай.

Яшнар КАРИМОВА. «Туркистон» мухбири.

Мавзуга қайтиб

СУРАТИ ОЛИМВАШ ВА МАЪНИСИ САРОСАР ҒАШ...

Мамлакатимиз ва миллатимиз оғир даврни бошдан кечирди. Бир ярим асрдан зиёд чўзилган мутелик бизга жуда аянчли ва даҳшатли мерос қолдирди. Бу «мерос» тоғдек залвори билан елкаларимизни эзиб, қадларимизни букиб, қалбларимизни ишончсизлигу жаҳолат билан тўлдирди. Биз миллий миқёсда маънавий ҳалокат ёқасида эдик. Бизни бу даҳшатли ҳалокатдан мустақиллик қутқариб олди. Гарчи қадни тиклаш, қалбни ишонч ёғдуси билан ёритиш оғир ва машаққатли кечаётган бўлсада, бу жараённинг изчил давом этаётгани умидлидир.

Бизга қолган «мерос»нинг аянчли кўринишларидан бири — илмий жаҳолат.

Жаҳолатнинг энг даҳшатлиси, чаласаводлик, олим ёки ёзувчининг энг қўрқинчлиси чаласаводидир. Машойиҳлар айтганидек, хато билимдонликдан билимсизлик афзал.

Энди муддаога кўчайлик-да, юқорида айтилган муддаоларга сабаб бўлган ҳодиса ҳақида сўз юритайлик.

Жумҳурият ҳукуматининг улуғ ватандошимиз, Шарқ руҳоний тафаккурига ва сиёсий тараққиётига катта ҳисса қўшган Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд таваллудининг 675 йиллигини нишонлаш юзасидан чиқарган қарори жамиятимизда кечаётган ижобий ҳодисалардан бири бўлди. Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбандий ва нақшбандия тариқати тарихига бағишланган мақолалар босилмоқда. Аммо уларнинг деярли кўпчилигида юқорида айтганимиздек — илмий ноқобиллик, сохта билимдонлик намоён бўлмоқдаки, бу ҳодисага муносабат билдирмаслик гуноҳи азимдир. Қуйида мен «Туркистон» рўзномасида шу йил 11 мартда босилган «Жаҳон мулкининг нигоҳбони» мақоласи ҳақида баъзи фикрларимни билдирмоқчиман.

Миллий мустақиллигимиз тақдири биринчи навбатда ўзбек зиёлилари зиммасига катта масъулият юклайди

Мақола бошдан-оёқ Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд ва нақшбандия тариқатига қилинган туҳматдан иборат. Тасаввур тарихи ва моҳияти, нақшбандия таълимоти ақидаларидан чала хабардор муаллимлар Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбандни таҳқир қиладилар ва улуғ бобомиз тилидан ўзларининг уйдирмадан иборат, совет атеизмига хос мағзи пуч ғояларни далиллаш билан шуғулланадилар.

Аввалбошида Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбандни «нақшбандийлик тариқатининг асосчиси» деб атайдилар. Ваҳоланки, бу буюк тариқат пойдеворига асос солган зот Ҳазрат Баҳоуддинга увайсий руҳоний устоз бўлмиш Хожа Абдулхолиқ Ғиждувонийдир. Нақшбандийлик тариқатининг ўн бир талабидан саккизтасини айнан мана шу муборак зот, қолган учтасини кейинчалик ҳазрат Нақшбанд кашф этган эдилар. Муаллифлар «Дунёда яшаш моҳиятини тушуниб етган Баҳоуддин Нақшбанд ўзининг қуйидаги тўрт асосий шартини олға сурди» деб ёзадилару, аслида эса Хожа Абдулхолиқ Ғиждувоний кашф этган талабларни тилга оладилар.

Кучингиз етса, мана бу жумлани тушунишга ҳаракат қилиб кўринг: «Алишер Навоий «Насойимул — муҳабба» («Муҳаббат шабадалари») асарида КОМИЛ ИНСОННИНГ РЕАЛ ОБРАЗЛАРИ СИФАТИДА Низомий Ганжавий, Баҳоуддин Нақшбанд ва Абдураҳмон Жомий асарларининг МАХСУС БОБЛАРИНИ тилга олади. Махсус бобларнинг комил инсоннинг реал образлари сифатида эга бўлишини, минг ўйлаган билан, англаш жуда мушкул вазифадир.

Муаллифлар шундай ёзадилар: «Таассуфки, қатор адабиёт тарихи ва адабиётшуносликка доир асарларда Нақшбанд қарашларида айрим чекинишлар мавжуд деб нотўғри талқин этилди». Қайси асарларда? Нақшбанд таълимотидаги айрим чекинишлар нималардан иборат эди, деган саволлар эса ёпиқлигича қолиб кетади. Айни сохталиклар мақолани ўқиш давомида бир неча марта такрорланади.

Муаллифлар: «У (яъни Нақшбанд) тасаввуф (сўфий) маслагининг асосчиси деб қораланди» деб ёзадилар. Моҳиятан нотўғри бу жумлада «тасаввуф» атамаси «сўфий» атамаси билан тенг қўйиладики, бу ғирт хатодир.

Бунисига нима дейсиз? «Ўша давр тарихчи олими Саййид Шарифнинг «Тарихи Роқимий»сида қайд этилишича, Нақшбанд билим ва тарбияни машҳур сўфий Саййид Амир Кулолийдан олади».

Биринчидан, Саййид Шариф ўша давр тарихчи олими эмас, балки Ҳазрат Нақшбанддан қарийб уч асрдан сўнг яшаб ижод этган Мирсаид Шариф Роқим бўлиб, «Тарихи Саид Роқим» асари, жумладан «Тарихи касира» номи билан ҳам машҳурдир. Бу асар 1915 йилда Возеҳнинг «Тўҳфат ул-аҳбоб фит тазкират-ул-асҳоб» тазкираси ҳошиясида босилган.

Иккинчидан, Ҳазрати Хожа Баҳоуддин билим ва тарбияни ёлғиз Саййид Амир Кулолдангина эмас, шу билан баробар, аввал Хожа Бобойи Самосий, сўнгра Саййид Амир Кулол, Қусам Шайх ва Ҳалил Ота тарбиясини ҳам олганлар. «Аммо ҳақиқат юзидан улар увайсийдурлар ва тарбият ҳазрати Хожа Абдулхолиқ Ғиждувоний руҳидан топибдурлар», — деб ёзадилар Мир Алишер Навойи ҳазратлари.

Эскича андозаларга кўра, «Нақшбанд фикрича, худо бордир ва у биз кўриб турган нарсаларда яширингандир. Унинг таъбирича, биргина реал борлиқ бордир, биргина реал дунё бордир. Аслида ҳам шу (биз яшаб турган) дунёда биргина дунё бордир, мавжуддир. Демакки, ислом дунёсининг эътироф этишича, у дунё лаззатларидан баҳраманд бўлишлик ғояси асоссиз эканлигини қўрқмай илгари сурадилар». Бу мужмал сатрларни ўқиб, Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд ҳам моддиюнчи бўлган экан-да (астағфуруллоҳ) деб ёқа ушлайсиз. Бундан олти асрдан зиёд вақт аввал яшаган буюк ватандошимиз руҳини тинч қўяйликда, ўйлайлик — исломга ёт фикрлар — мусулмон киши кўнглига келмайдиган бу каби бузуқ хаёлларни айниқса шу кунлари, Шарқ тафаккурининг икки забардаст вакили — Хожа Аҳмад Яссавий билан Хожа Баҳоуддин Нақшбанд тўйларига тайёргарлик кўрилаётган пайтда бу икки олимдан бошқа ҳеч бир инсон эсламаган бўлса керак. Кунгилга келган далилсиз тахминлар билан оқни қора демоқлик гапираётган мавзу тарихидан мутлақо бехабар ва хом хаёлга келган ҳар қандай сўзларни ўйламай гапиришга ўрганган саёз олимлар одатларидир.

Муаллифлар бўҳтон сўқишда давом этаркан: «У (яъни Ҳазрат Нақшбанд) дунёдан воз кечиш керак, уни, ундаги ҳаётни асосга, асл моҳиятга — худога, у билан бирлашишга, у билан бирлашгандан кейинги ҳаётга — фидойиликка қурбон қилиш керак, деб ҳисобламайди. Зеро, тасаввуф маслаги бу фикрни инкор этади. Аксинча, у шу дунёда, табиатда шод ва хуррам яшаш керак, шу реал дунёнинг табиатнинг лаззатларидан фойдаланиши керак, деб тўғри хулоса чиқаради», деб ёзадилар. Билмаган нарсаси ҳақида ёзишни касб қилган олимлар фаолиятини улуғ аллома Алихонтўра Соғуний, бир сабаб билан, «энг келишмаган бир ишдир» деб баҳолаган эдилар.

Ахир, улуғ Абу Али ибн Сино ёзган эдиким: «Тасаввуф, бу камолот даражасига етишган руҳнинг катта севинчидир. Ўзига хос Ақл, Оқил ва Маъқул бўлган Оллоҳдан чиққан маъқулларни, яъни у берган сифатларни билмоқ ва шу ҳақда ўйламоқ тасаввуф демакдир». Шайх ур-раиснинг фикрича, тасаввуфнинг бош масләги Тангрига қовушмоқ, унга етишмоқ, унингла доим бирга қолмоқдир. «Реал дунёнинг, табиатнинг лаззатларидан фойдаланиш керак», яъни бойлик орттириш, кайфу-сафоға берилиш керак» дея қилган сафсатасига Ҳазрат Нақшбанднинг бир рубоийси билан жавоб бериш мумкин. Гўё буюк инсон асрлар оша туҳмат қилувчиларга жавоб бергандек бўлади:

Бизга ҳойу ҳашам
на ҳожат!
Фақирликдан ҳам ғам
на ҳожат!
Жанда бирла ўлсак
мозорда —
Дабдабали мотам
на ҳожат!

Муаллифлар ўзларини фош қилишда давом этадилар. Бу ҳол улар нақшбандия тариқатининг тўрт асосий талаби ҳақида сўзлашга келганда яққол намоён бўлади.

Камина устивор далил сифатида Нақшбандия тариқатининг етук назариётчиси Мавлоно Маҳдуми Аъзам — Имом ал-Косоний ҳазратларининг Хожагон (Нақшбандия) тариқатининг биносини ташкил қилган тўрт калима: Хуш дар дам; назар дар қадам; сафар дар ватан ва хилват дар анжуман борасида келтирган айрим мулоҳазаларини мухтасар қайд этайин.

1. ХУШ ДАР ДАМ — бунда нафас олиш ва чиқаришда ҳамда улар оралиғида ҳозиру ҳушёр бўлиш керакки, дилда Оллоҳдан бошқа фикру хаёлларга йўл қўйилмасин.

2. НАЗАР ДАР ҚАДАМ — бунда солик — яъни тариқатга кирган киши ҳамма вақт ўз назарини, қарашини оёғи остида ташлаши керак эканки, бошқа нарсаға қараб хаёли кетмасин деб Маҳдуми Аъзам ушбу байтни келтиради:

Оёғим остига боқишдан эй моҳ,
Сабаб: ўзга дилга
тополмасин роҳ.

3. САФАР ДАР ВАТАН — бунда Ҳақ висолига етиш мақсадида солик ўз дилига назар қилиши керак ва агар унда ғубор пайдо бўлган бўлса, дарҳол ундан ўтиши ва Оллоҳ томон ҳаракат қилиши зарур, шу жараён сафар қилиш деб тушунилади.

4. ХИЛВАТ ДАР АНЖУМАН — солик одамлар орасида бўлган ҳолида кўнглини ҳозир тутиб, ўзини кўз-кўз қилмай мудом Худони ёдда тутсинки, буни кимсага билдирмасин.

Мана шу тўрт калима шарҳи битилган Маҳдуми Аъзамнинг «Рисолаи чаҳор калима» («Тўрт калима рисоласи») китобида муаллиф ўз муриди бўлмиш забардаст султон ва зукко шоир Убайдуллохон (Убайдий)-нинг ўзбек тилида битилган рубоийсини келтиради:

Ҳар лаҳза ватан ичра
сафар қилгумдур,
Юрмакда қадам узра
назар қилгумдур,
Хилват тутмоғ ҳам
анжуман ичра мудом,
Хилватдаги қурбатга
гузар қилгумдур.

Бу ерда ёлғиз «қурбат» сўзи изоҳга муҳтож. Қурбат — яқинлик, маҳрамлик дегани.

Муаллифлар ҳар тўрт шартни нотўғри талқин қиладилар. Уларнинг ҳар бири устида батафсил тўхташга имкон йўқлиги сабабидан мен ёлғиз бир калима: «Хуш дар дам» талқини хусусида муносабат билдираман, холос. Илло, талқинлар даражаси анча саёз ва ҳақиқатдан йироқ.

Муаллифлар «ҳуш»ни «хуш» тарзида, «дам»ни нафас олмоқ маъносида эмас, «вақт» маъносида ўқийдилар. Уларнинг фикрича (агар буни фикр деб атасак), «бу дунё, табиат шодликлари, ноз-неъматлар масканидир. Шу билан бирликда ҳар бир шахснинг бундаги ҳаёти маҳдуддир, мувақкатдир. Инсон яратилди, демак у дунё, табиат лаззатларидан, ноз-неъматларидан фойдаланиши даркор». Мақолада бир неча бор лаззат олиш ҳақидаги узундан-узун гапларни ўқиб, бунча лаззатпараст бўлмаса бу «олим»лар деб ўйлайсан. Муаллифлар инсоннинг ҳаёти маҳдуддир деб ёзадилару, ўзлари уни янада маҳдудроқ бўлишга чорлайдилар!

Муаллифлар талқинича: «Унинг (яъни Ҳазрат Нақшбанднинг) фикрича, инсон ҳар нафасни шодлик, хурсандчилик билан ўтказиши, фаолиятида акс (тескари) нарса чиқса, ўшандан бош тортиши зарур. Инсоннинг бадани, жисми соғлом нафас олмоғи ва у шунга интилиши, барча ақлий воситалардан инсон фойда кўрмоғи, тан соғлиғи учун нима зид бўлса, ундан воз кечиш керак, деб билади. Соғлом одам рўза тутишлигини, акс ҳолда тана заифликдан чарчашини ҳисобга олиб ундан воз кечишликни маслаҳат беради». Ё-пирай!

Ўзбек тили ва адабиёти мутахассислари бўлмиш муаллифларнинг бу жумлаларини секин-шошмасдан ўқиб чиқинг, зора тушунарсиз:

«Нақшбанддаги изчиллик ўз даврининг ижтимоий-иқтисодий шароитларнинг сирлари, характери билан, таъбир жоиз бўлса, ўша вақтдаги зиддиятли ҳолатлар билан изоҳланади».

«Насойимул — муҳабба» асарида Нақшбандий таълимоти худони дилига жо қилиб, инсон худо томон интилиб пок ва ҳалол яшашга ҳаракат қилиш ғоясини илгари сурганлигини маъқул деб топади ва ўзини бу мутасаввуф Шайх қарашларининг давомчиси, деб билади».

«Айтмоқ жоизки, Нақшбанд, Жомий ва Навойи таълимоти неча асрки, инсон ва у Эрк томон кураш йўлида тафаккур чироғи бўлиб авлодлар томонидан ўрганиб келинмоқда, улар тариқатига амал қилинмоқда».

«Ҳазрати Ғавсул Аъзам авлиёдек қилиб Нақшбанд ҳақида ўнг қўлининг бармоқларида кимхоб тўқиш жараёнида «исми зот» гуллар ўрнида нақш тасвирини кўрдилар».

Муаллифлар мақола сўнгида ёзадилар: «У ўз таъсирини адабиётга, маърифатга ўтказди, Яссавий таълимотини ривожлантириб, X-XIV асрларда тасаввуфий дунёқараш тафаккурини мусулмон оламига ёя олди». Бу сатрларни ўқиб XIV асрда туғилган Ҳазрат Баҳоуддин қандай қилиб X асрдан бошлаб тасаввуфий дунёқараш тафаккурини мусулмон оламига ёя олди экан, дея ўйлайсан. Қолаверса, Ҳазрат Нақшбанд Яссавий таълимотининг эмас, балки Хожа Абдулхолиқ Ғиждувоний асослаган таълимот давомчиси эди. Агар Яссавий билан Нақшбандияда ўзига хос яқинликлар бор бўлса, бу хислат деярли бошқа тариқатларнинг барчасида ҳам мавжуддир, яъни улар моҳиятан боғлиқ ва яқиндир.

Биз узоқ вақт сўфийларни, тасаввуфни қоралаб келдик. Бу туҳмат билан ҳамиша тасаввуф илмидан ёки маънавий покликдан йироқ бўлган, замонасозлик билан кун кечирган кимсалар томонидан бўлди. Бир пайтлар Ҳазрат Алишер Навойи сўфийликдек покиза йўлнинг теварагида ширага ўч пашшалардек, манфаатпараст, ўзларининг худбин истакларига эришмоқчи бўлган кимсалар ҳам учраши ҳақида ёзиб, бундайларни «ўзича қаландар от қўйғон малъун, одамийликдан мағбун» деб атаганлар. Улуғ бобомиз назарида уларнинг «сурати дарвишваш ва маъниси саросар ғаш».

Илм йўли ҳам покизадир. Фақат илмгина инсонни озод ва улуғвор қилиш қудратига эга. Мустақиллик йўлига чиқиб олган жумҳуриятимиз учун бу қудрат обу-ҳаводек зарур. Илло, Мустақиллик ҳам ўзига хос илмдир.

Хуршид ДАВРОН,
шоир.

ТАҲРИРИЯТДАН:

Шоир Хуршид Давроннинг юқорида тилга олинган мақола хусусида баъзи ўринларда илмий холислик, баъзан эса шоирона жиғибийронлик билан ёзилган таҳлилини ўқидингиз. Рўзномамизнинг ушбу мақолани эълон қилишдан бош мақсади — халқимизга қайтаётган миллий, тарихий қадриятлар ва бадиий меросни ўрганишда илмий ҳамда лисоний аниқликка эришувни таъминлашда фаол иштирок этишдир.

«Жаҳон мулки нигоҳбони» мақоласи муаллифлари миллий илмий тафаккуримизда йирик ўпирилишлар борлигини сездириб қўйдилар. Хуршид Даврон эса буюк меросимизни ўрганишдаги илмий сакталикларни очиб беришга ҳаракат қилган.

Тўғриси, бепоён ҳақиқат уммони, тасаввуф ва унинг жилғалари ҳамда улуғ тарихий сиймолар даргоҳида барчамиз бирдек ожизмиз. Шунинг учун буюк меросимизни изчил ўрганишга ҳаракат қилишимиз керак. Мавлоно Жалолиддин Румийнинг талқинича, ҳақиқатнинг ҳақиқатлиги — унинг ўзлиги ўзида мужассам эканлигидадир. Зеро, шундай экан, икки ўртада ортиқча аламзадалик, кераксиз гина-кудрат ва ўринсиз хусумат бўлишига асло ҳожат йўқ.

«ИПАК ЙЎЛИ» НАШР ЭТИЛДИ

Туркияда шу йилдан эътиборан янги маданий-иқтисодий журнал — «Ипак йўли» нашр этила бошланди. Номидан ҳам кўриниб турганидек, журнал Буюк ипак йўлида жойлашган Осиё ва Оврупо мамлакатларининг, хусусан туркий жумҳуриятларнинг иқтисодий ва маданий ҳамкорлигини ривожлантириш, бирлигини мустаҳкамлаш масалаларини ёритишни ўз олдига асосий мақсад қилиб қўйган. Журнал ҳомийси, туркиялик таниқли ишбилармонлардан Ирфон Қурт ўғли сўзбошида бу ҳақда шундай деб ёзади: «Етмиш беш йиллик ҳасрат битди. Ипак йўли очилди. Биз бу кунларда таърифлашга сўз ожиз бўлган бахтиёрлик дамларини бошдан кечирмоқдамиз. Бугун ҳатто қуёш ҳам бошқача чиқмоқда, ҳаммамизга бошқача бир нур сочиб, бошқача бир иситмоқда. Бу ҳурлик қуёшидир... Ипак йўлидан қатъий одимларла илгари боражакмиз. Янада кучлироқ бўлиш учун бирбиримизни қўллаб-қувватлаяжакмиз. Келинглар, қўлни қўлга бериб, Ипак йўлига муҳаббат ва тинчлик уруғларини экиб, ишончла ўстирайлик».

Журналнинг биринчи сонидан Туркия, Ўзбекистон, Қозоғистон, Озарбайжон, Қирғизистон, Туркманистон жумҳуриятлари ҳаётига оид ранг-баранг материаллар, суратлавҳалар, мақолалар ўрин олган. Уларнинг ҳаммасидан бирлик ва ҳамкорлик ғояси қизил ип бўлиб ўтади. Дастлабки саҳифаларда Буюк ипак йўли тарихи, бу йўлда жойлашган мамлакатлар ҳақида маълумотлар, гўзал, тиниқ, рангли суратлар берилган. Журнал турк дунёсининг ижтимоий ва иқтисодий ҳамкорлигини қарор топтириш ҳамда ривожлантиришда катта роль ўйнаган олтита турк давлати раҳбарларининг 1992 йил 30—31 октябрда Анқарада ўтказилган олий даражадаги учрашувини ёритишга катта аҳамият берган. Туркия Жумҳуриятининг ўша вақтдаги Бош вазири, ҳозирги Президенти Сулаймон Демирэл айтганидек, бу учрашув туфайли турк дунёси кенгайиб, Адриатика денгизидан Буюк Хитой деворига бориб етди. Саҳнага янги дунё майдонга чиқиб, янги жуғрофия шаклланмоқда. Бу дунёнинг номи Овросиёдир.

Ўзбекистон Республикаси ҳаётига айниқса кенг ўрин берилган. Бу туркум мақолалар ва бошқа материаллар жумҳуриятимиз Президенти Ислом Абдуғаниевич Каримовнинг «Ўзбекистон яқин келажакда жуда кучли буюк давлат бўлажак» сўзлари билан очилади. Бу саҳифада Президентимизнинг Ўзбекистонни иқтисоди ривожланган, бозор иқтисоди принципларига асосланган эркин демократик давлатга айлантириш борасидаги фикрлари берилган.

Журналда таъкидланганидек, Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш учун жадал ҳаракатлар амалга оширилмоқда, янги қонунлар қабул қилинмоқда. Булар биринчи навбатда ички бозорни дастлабки эҳтиёж моллари (кенг халқ истеъмоли моллари, озиқ-овқат, дори-дармонлар) билан таъминлашга, янги, замонавий техника ва технологияни, бошқарувни жорий этишга, ташқи савдода экспорт қувватини оширишга қаратилгандир.

Ўзбек маданияти тарихини ёритишга ҳам катта эътибор берилган. Бу ерда дунё маънавий хазинасига ғоят улкан ҳисса қўшган буюк олимларимиз, шоирларимиз, алломаларимиз тўғрисида маълумотлар берилган.

Журналда таъкидланганидек, турк жумҳуриятлари чинакам уйғониш даврини бошдан кечирмоқдалар. Бу фурсатни қўлдан бой бермаслик, давлатимизнинг кучли, қудратли бўлиши йўлида куч-ғайратни асло бўшаштирмаслик лозим.

Бобохон ШАРИФ,
журналнинг Ўзбекистондаги вакили.

МАКТАБ ЁШИДАГИ ИШБИЛАРМОНЛАР

Бугун биз сизга ўн саккизга кирмаган тадбиркорлар, ишбилармонларнинг Тошкентда ўтаётган биринчи Халқаро анжумани ҳақида айтмоқчимиз.

Бундан уч йил муқаддам яхши ният билан республика Ёшлар институти қошида «Корчалон» илмий ўқув маркази ташкил этилган эди. Марказ хўжалик ҳисобида кун кўради. Шунга қарамасдан бу ерда 9-, 10-, 11-синф ўқувчилари учун менеджер, брокерлар тайёрлаш махсус курслари ташкил этилган.

Яқинда бу ерда таълим олаётган ўзбекистонлик ёш тадбиркорлар ўзларининг Қозоғистон, Қирғизистон давлатларидаги тенгдош — ҳамкасблари билан учрашдилар. Мақсад — фикр, тажриба алмашиш.

Учала давлат ёшлари ўртасида «Ёшлар ва тадбиркорлик муаммолари» ҳақида баҳс, «Бизнес-ринг» ва шунга ўхшаш қатор тадбирлар ўтказилди. Ажабмас, бугун ушбу анжуманда қатнашган ёшлар, эртага ватанимизнинг иқтисодий манфаатларини дадил ҳимоя қилувчи етук мутахассисларга айланишса.

КЕЧА · БУГУН · ЭРТАГА

ПОМИР тоғи этакларида ҳукуматга қарши яна бир гуруҳнинг пайи қирқилди. Тожикистон махсус маҳкамасининг маълумотларига кўра, собиқ дала командири Ризвоннинг тарафдори бўлган 26 нафар жангарининг ҳаммаси бундан буён қаршилик қилиш беҳуда эканини англаб, маҳаллий маъмурларга таслим бўлди. Айни вақтда ҳукумат кучларининг бўлинмалари қуролли муҳолифатнинг Ғарм атрофидаги оз сонли айрим гуруҳларини қуролсизлантириш ишларини давом эттирмоқда.

УКРАИНА парламентининг ялпи мажлисида бош вазир Леонид Кучма истеъфога чиқишини билдирди. Мамлакат Президенти Леонид Кравчук Украинадаги аҳвол ҳамда президент билан ҳукуматнинг ички ва ташқи сиёсий фаолияти дастури ҳақида қилган маърузасида мамлакат учун масъулиятли бўлган шу даврда Вазирлар маҳкамасига бевосита раҳбарлик қилишни зиммасига олишга тайёр эканини айтди.

Бироқ, парламент бош вазирининг истеъфоси масаласини муҳокама қилмай, мажлисини тугатди.

АБХАЗИЯ қуролли тузилмалари Грузия—Абхазия қарама-қаршилиги чизиғида ўт очишни тўхтатдилар. Россия билан Грузия ўртасида эришилган аҳдлашувга биноан шундай буйруқ берилди.

МОЛДОВА Президенти Мирча Снегурнинг бугун маълум қилишича, республика раҳбарияти Гагаузия ва Днестрбўйи билан муросага келиши лозим. У Кишиневда чиқадиган «Деловая газета» ҳафтаномасининг мухбири билан суҳбатда шундай деди. Акс ҳолда Молдовада ислоҳотлар рўёбга чиқмайди, иқтисодиётни янгилаб бўлмайди, сиёсий беқарорлик оқибатида хориждан сармоя келмайди.

ТОҒЛИ ҚОРАБОҒ республикаси гаровга олинган ва ҳарбий асирлар масалалари билан шуғулланувчи давлат комиссиясининг маълум қилишича, Тоғли Қорабоғ Озарбайжон маъмурларига мурожаат этиб, Бокуда ўлимга ҳукм қилинган беш нафар россиялик ҳарбий хизматчини Тоғли Қорабоғ кучлари томонидан асир олинган олти нафар Озарбайжонга айирбошлашни таклиф қилди. Бу ўринда гап Арманистонда жойлаштирилган Россиянинг бир вақтлар армиядан қочган ва Тоғли Қорабоғ кучларига қўшилган ҳарбий хизматчилари ҳақида бормоқда.

ЛАТВИЯ коммунистларининг собиқ раҳбари Альфред Рубикс жума куни очлик бошламоқчи эканидан республика олий судини хабардор қилди. У Сейм депутатлигига номзод сифатида тенг ҳуқуқли сайловолди кураши ўтказиш имкониятидан маҳрум эканини, чунки 1991 йилги август воқеаларидан буён ҳибсда ўтирганини билдирди.

● **ВЛАДИВОСТОКНИ** очиқ шаҳар деб бутун дунёга эълон қилинганига ҳали ҳеч қанча вақт бўлмай, бу масалани қайта кўриб чиқиш юзасидан гап-сўзлар айланиб қолди. Шаҳар маъмурияти бошлиғи вазифасини ўтаётган Иван Аброськин маҳаллий телевидение орқали шу ҳақда огоҳлантирувчи сўз айтган. Агар унинг айтганлари амалга ошадиган бўлса, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги фуқаролари Владивостокка чақирув қоғози билангина борадиган бўладилар.

● **КАМЕРУН** Республикасининг янги Конституцияси лойиҳаси эълон қилинди. Унда Президентнинг ваколатлари торайтирилган, бир партияли тузум қонундан ташқари қилиб қўйилган ва яхлит давлат тузилиши сақлаб қолинган. Инглиз забон аҳоли номидан иш кўраётган муҳолифат эса яхлит давлат тузумини тугатиб, федерацияга ўтишни таклиф қилмоқда.

Журналистлар бу лойиҳага аҳоли ижобий назар билан қараётганини таъкидлаб ёзмоқдалар.

● **40 МИНГГА** яқин хитойликлар иккинчи жаҳон уруши арафасида ва уруш йиллари Японияга мажбуран олиб кетилиб, ишлатилган экан. Японияда яшайдиган хитойликлар уюшмаси қўлга киритган 10 га яқин ҳужжатлар бунга исбот бўлиши мумкин.

● **ПАЙШАНБА** куни ярим тунда Буюк Британия парламентининг жамоалар палатаси Маастрихт битимларини маъқуллади. Шу тариқа Оврупо сиёсий ва молиявий-иқтисодий иттифоқларини тузиш йўлидаги сўнгги катта тўсиқ олиб ташланди. Энди 90-йилларнинг охирига бориб Оврупо янги қоидалар негизида бирлаштириш учун йўл очилди.

БУ КЎҲНА ДУНЁ

ВОҚЕАЛАР · ХАБАРЛАР · ҲОДИСАЛАР

ХОРИЖДА НИМА ГАП?

ХИТОЙ Халқ Республикасининг ҳукумати Россия ва МДҲдаги бошқа мамлакатлар билан мол айирбошлаш усулидаги савдо-сотиқни йўлга қўйиш ва қўшма корхоналар барпо этиш учун имтиёзли шарт-шароит бериш ҳақида қарор қабул қилди.

«Синьхуа» ахборот маҳкамасининг хабар қилишича, бултур Хитой МДҲ мамлакатларида уй-жой ва саноат корхоналари қуриш ҳақида 613 та шартнома имзолади. 30 мингдан кўпроқ Хитой ишчи ва деҳқони меҳнат шартномалари асосида ишлаш учун шу мамлакатларга жўнаб кетди.

ГУЛБИДДИН Ҳикматёрнинг «Афғонистон Ислом партияси» жангарилари ва уларнинг иттифоқчилари чоршанба куни Афғонистон пойтахтига яна ракета ёғдиришди. Франс пресс ахборот маҳкамаси мухбирининг Қобулдан хабар қилишича, шаҳарда 96 та реактив снаряд портлади. Шу ваҳшиёна ҳуруж натижасида камида 13 киши ҳалок бўлди ва 118 киши яраланди. Халқаро Қизил хоч қўмитасининг маълумотларига кўра 12 майда жанговар ҳаракатлар бошлангандан буён шаҳарда 3400 дан кўпроқ киши жабр кўрди.

Энг қиммат асбоб

Лондондаги жаҳонга машҳур «Кистина» кимошди савдосига инглиз мутахассислари XIX асрда ишлаб чиқарилган ҳисоблаш машинкасини 20 мингдан кўпроқ фунт стерлингга сотишни режалаштирган эдилар. Аммо у 7,7 миллион фунт стерлингдан ҳам қимматга сотилди. Ташкилотчиларнинг сўзларига қараганда, машинка кимошди савдоси тарихидаги энг қимматбаҳо илмий асбобдир.

(ЎзА, 21 май).

СУРАТДА: Банкок кўчаларидаги бозорларда ҳар нарса бор.
Р. ЖУМАНИЁЗОВ сурати (ЎзА).

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ТЕЛЕФОНГА ТАЛАБ КАТТА

● БУНДАН 20 йил муқаддам хитойликларнинг асосий қисми нимани орзу қилишган, биласизми — велосипедни, тикув машинасини ҳамда қўл соатини ва ўша пайтда бу маҳсулотларга талаб жуда кучли бўлган, 80-йилларда эса музлатгич, рангли телевизор ва магнитофонга эҳтиёж кучайди. Хўш, ҳозирчи? Ҳозир эса телефон, мотоцикл ва уйга талаб катта.

ЎН САККИЗ ЙИЛ ТИК ТУРИБ УХЛАГАН

● 85 ЁШИДА қазо қилган машҳур йог устаси Майжи Гири умрининг охирги 18 йилини фақат оёқда ўтказган. Ҳатто у ухлаганда ҳам ётмаган, яъни тик турган ҳолда дарахтга ёки йиқилиб тушмаслик учун махсус ясалган «девор»га суянганча ухлаган, деб хабар беради «Азия» ҳафтаномаси.

УЛЬТРАТОВУШЛИ МУШУКЛАР

● ОЛИМЛАРНИНГ фикрича, мушуклар ҳам ўзидан ультратовушлар чиқарар экан. Бироқ, буни одамлар эшитмайди, фақат сичқонлар ва каламушлар яхши эшитаркан, холос.

ЭНГ ҚИСҚА ФАМИЛИЯ

● БУГУНГИ кунда Бирмада яшовчи кишининг фамилияси дунёдаги энг қисқа фамилия экан, яъни биргина айириш белгисидан иборат, холос.

БРАЗИЯЛИКЛАР НИМАДАН ҚЎРҚИШАДИ!

● ЯҚИНДА Бразилиянинг турли соҳа кишилари орасида «Сиз нимадан қўрқасиз?» деган сўров ўтказилди. Маълум бўлишича, сўровда қатнашганларнинг энг кўпи — 60 фоизи жиноятчиликдан қўрқар экан. Шунингдек ўғриликдан, зўравонликдан ҳам чўчишади. Бундан ташқари одамлар бошпанасидан айрилиб қолиш ёки болаларини ўқитолмай, маълумотсиз қолдириш ҳам улар юрагига ғулув солиб туради. Ўз ишидан айрилиб қолишдан чўчиш эса учинчи ўринда туради.

Ажабланарлиси шундаки, Бразилияда ҳам (худди биздагидек) нарх-наво осмонга сапчиб бормоқда. Бироқ, шундай бўлса-да, сўралганларнинг атиги 5—10 фоизигина пул қадрсизланишидан қўрқаркан, холос.

Мамлакатда нима етишмайди, деган саволга эса одамлар ижтимоий адолат, виждон, эътиборли ва омилкор раҳбарлар етишмайди, деб жавоб беришган.

Шеърият

Шеър битмоқ оқ қоғоз пиёласига кўнгилни тўкишдир. Бу тўкилиш сўз гавҳарини сайқаллаш билан гўзал бўлади. Не иложким, ҳали сўзимни кўнглимдагидек безата олмадим. Жўшқин наволар, маъюс нидолар...

Япроқлар, арийди юзингиздан ёш

Жалол Абдул ЖАЛИЛ

ОЛТИН ҚУШ

Боғлар нур ҳажрида интиққан саҳар
Пинҳон-пинҳон учар митти олтин қуш.
Ҳар қанот қоққанда ёниб шивирлар:
Гулларим, офтобни кўрдингизми туш?..
Ғунчалар, кулгайсиз ўтли бўсадан,
Япроқлар, арийди юзингиздан ёш.
Муҳаббат карвони қўнган гўшадан
Узоқ кетолмайди, келади Қуёш...

* * *

Ёғар ёмғир, кулар майса,
Қуйилгайдир кўнгилга кўк.
Кел, эй шеърим қанотингдан
Аламларнинг ғуборин тўк.
Ғариб осмон, ғариб осмон,
Йиғладинг сарғариб осмон.
Қувонгайсан тўкиб ёшлар,
Дилингдан муз ариб, осмон.
Навосиз ер, навосиз ер,
Не дардинг бор — давосиз, ер.
Нетай, озурда жонингга
Беролмас бир сафо минг шеър.
Ёғар ёмғир, кулар майса,
Қуйилгайдир кўнгилга кўк.
Кел, эй шеърим, қанотингдан
Аламларнинг ғуборин тўк...

УММИ МАЪБАД УЙИДА

Умми Маъбад, зорланма ҳеч йўқчиликдан,
Сенга Тангрим тарафидан эҳсон келди.
Остонангни ҳатлаб азиз меҳмон келди,
Пойқадами дарак берар тўқчиликдан.
«Бисмиллоҳ» деб ориқ-тирриқ ва кўтарам
Совлиғингни меҳр бирла силаганди,
«Баракот бер, ё Оллоҳ» деб тилаганди,
Елни тўлиб, чотга сиғмас бўлди шу дам...
Ким экан бу — бунча нурлик юзи-кўзи,
Ким экан бу — бирам хушдур сўзлашлари?
Сут соғиши, уй эгасин сизлашлари..
Ўзгаларни сийлади, сўнг ичди ўзи?..
Сеҳргар деб ўйлама ҳеч, чопма фолга,
Идишларинг сутга тўлгур, Умми Маъбад!
Хонадонинг қутга тўлгур, Умми Маъбад,
Меҳмонингни таърифлаб бер Асқом чолга!
Умми Маъбад, зорланма ҳеч йўқчиликдан,
Сенга Тангрим тарафидан эҳсон келди —
Остонангни ҳатлаб азиз меҳмон келди,
Пойқадами дарак берар тўқчиликдан...

БУҒРО ТУЯ

Абу Жаҳл келаверди қўлида тош,
Юрагида қурган эди иблис уя.
Расулуллоҳ қўяр экан саждага бош,
Ўқдай учиб тушди кўкдан Буғро Туя.
Абу Жаҳл, на бу дахл?
Чекил, нопок!
Сен дунёга тиргак билдинг зўру зарни.
Наҳот сенинг ифлос илкинг этса ҳалок
Саждага бош қўйиб турган Пайғамбарни?!
Қайт орқангга, Абу Жаҳл!
Аҳдингдан кеч!
Тошни ташла! Чекил! Тислан, ҳасад қули!
Сенинг чиркин чангалингда сўлармн ҳеч
Келиб-келиб — Ҳақ расули, башар гули?!
Ранги ўчди, титроқ босди нобакорни,
Бўшашди, бор вужудидан қочди мадор.
Шум ният яна илдам юрса борми,
Бир хас каби янчиб ўтар эди-ку Нор.
Қалби сўқир тўда шундай бўлди-да мот,
Абу Жаҳл қазиб олди ўзига чоҳ.
Ҳақ йўл тутган бандамга мен бергум нажот —
Мунофиқлар кўриб қўйсин деди Оллоҳ...
Қасд қилганлар қолаверди кўкси куя,
Қанот қоқиб учди-кетди Буғро Туя.

САҲРО ҚУЁШИНИНГ СОЯСИ

Заҳархалта бўлса кимнингки дили,
Тили тез айланса ғаюр каломга,
Туҳмат тошин отди офтоб белгили
Муҳаммад Алайҳиссаломга.
Хунрезликнинг машъум ҳукмини ўқиб
Баногоҳ қўзғалди таъқиб қояси.
Лек унинг кўзларин айлади сўқир
Саҳро қуёшининг сояси...

САҲНА — ДУНЁ

Шоир Расул Ҳамзатов машҳур «Менинг Доғистоним» китобида «Ёш болалар ҳам улуғвор тушлар кўришади» деб ёзган эди. Биз «бола-да», деб кўпдан назарга илмаганимиз бу ёш фуқароларнинг юракдан томир олган ҳиссиёт кўзлари ҳар нарсадан кутилмаган мўъжиза илғайди, унга самимий иноқади ва умрбод хотирасига муҳрлайди... Тошкентнинг Чилонзорида аниқ фанлар бўйича ТошДД қошидаги Республика лицейи бор. Бу ерда миясида физикликни, юрагида лирикликни тарбиялаётган ана ўшандай болалардан кўпчилиги ўқишади. Улар тез-тез шоир ва ёзувчилар билан суҳбатлар ўтказишиб, театр ва музейларга бориб туришади. Аброр Ҳидоятов номидаги театр жамоаси яқинда Алишер Навоийнинг «Садди Искандарий» асари асосида яратилган «Искандар» спектаклини кўришга махсус таклиф этишди. Томошадан сўнг таниқли режиссёр Баҳодир Йўлдошев, пьеса муаллифи Шуҳрат Ризаев ва етакчи ролларнинг ижрочилари билан қизиқарли суҳбат ҳам бўлиб ўтди. Биз қуйида шу куннинг тафсилотларини ўзида акс эттирган, ўқувчилар ёзган иншолардан иккитасини бир оз қисқартирган, айни чоғда ўзгаришсиз ҳолда эътиборингизга ҳавола этмоқдамиз. Уларни ўқигач, ўйлаймизки, сиз ҳам доғистонлик шоирнинг гаплари ҳақ эканига ишониб қоласиз.

Раҳмон ҚЎЧҚОРОВ.

Нажмиддин ВАҚҚОСОВ:

Жаҳон ганжига шоҳ эрур
аждаҳо,
Ки ўтлар сочар қаҳри
ҳангомида.
Аниг коми бирла
тирилмак эрур,
Маош айламак
аждаҳо комида.
НАВОИЙ.

Яқинда биз «Аброр Ҳидоятов» номли театрда Алишер Навоийнинг «Садди Искандарий» достони асосида ишланган «Искандар» спектаклини кўриб қайтдик. Мен санъаткорларнинг бу хайрли ишини кўриб хурсанд бўлдим.

Шу қисқа вақт ичида саҳна дунё вазифасини ўтади. Бундай бўлмасдан иложи ҳам йўқ эди. Чунки асарнинг ўзи дунёдаги энг катта ғояларни илгари суради. Булар: шоҳлик, «нафси саркаш оти» (Огаҳий) ва Навоий достонларида акс эттирилган салбий ва ижобий инсоний хусусиятлар.

Навоий «Садди Искандарий» достонида шунақанги нозик сўз ўйинлари, гўзал ўхшатмалар ишлатадики, уларни саҳнада кўрсатиш ҳамманинг ҳам қўлидан келавермайди. Лекин «Искандар» спектаклида достоннинг асосий мотивлари саҳнага чиқарила олинган.

«Алвидо қирол! Яшасин қирол!!» деганлари дунёдаги шоҳлар тўғрисида, дунёнинг ўткинчи эканлиги ҳақида саҳнадан хулоса чиқариб олиш мумкин. Ҳатто кўнгли пок, шоҳликка қизиқмаган Искандардек шахс ҳам дунёга алданади ва нафс балосига дучор бўлади. Саҳна кўринишининг бошида биз Яссавийни ҳам кўрамиз, у Навоийнинг нафсга қарши курашида шерик бўлган буюк шахсдир.

Одил шоҳ — Искандар охири ўзини танийди, бутун қилган хатоларини тушунади ва оламдан қўли очиқ ўтади... Лекин кеч эди. Мен Яхшибоевнинг гапини ҳам тушунишга, унга қўшилишга ҳаракат қиламан. (Гап М. М. Дўстнинг «Лолазор» романи қаҳрамони Назар Яхшибоевнинг Искандар тўғрисидаги мулоҳазалари устида кетяпти: «...Лаънати шоҳ, мугуздору ғаддор, кўп ақлли бўлган, эҳтимолки, дунёни забт этиб юриб, етиму есирларни зор қақшатиб юриб, неча йиллар мобайнида шу латифани ўйлаб-пишитгану ўлим баҳонасида ошкор этган... Агар мен ўша оламгирга замондош бўлсам эди, ўлим соатида бошида турсам эди, дейлик унга ғассоллик қилсам эди, дунёни забт этиб ҳамки у ёққа ҳеч вақо олиб кетолмаган Искандар Зулқарнайннинг кафтига тўрттагина тилла танга солиб юборардим, шуниг ўзи кифоя эди — латифа туғилмасди, Искандардан бор-йўғи урушу истилолар хотира бўлиб қоларди, холос» (—изоҳ бизники Р. Қ.) Балки, шоҳ буни нафс оти устидаёқ сезгандир, лекин Искандар ҳам ҳақ, дунёга ҳар томонлама қараш керак. Шоҳ бўла туриб осмондек мусаффо бўлиш мумкин эмас, ҳатто осмон ҳам оғиз кўпиртириш даражасида мусаффо эмас. Буларни айтиб туриб ўзим ҳайрон қоламан — ҳамма гапга, ҳамма нарсага зид нарса топиш мумкин, демак, ҳамма нарса нисбий экан-да!.. Балки, ҳаёт ўзи шу билан қизиқ. Бунақа, Навоийдагидек тоза ниятли шахслар ҳаётдан кўра асарларда кўпроқ бўлади. Спектакл охирида Навоий ўз қаҳрамонига, наҳот, сен ҳам дунёнинг ёлғон сўзларига алдандинг... деган маънода қараб қолади.

...Тахтни олсак, у аввал тахт вазифасини, кейин тобут вазифасини бажаради. Асарда бунақанги рамзлар жуда кўп. Спектаклнинг моҳияти шундаки, агар юқоридаги ҳолатларни сўз орқали ифодаланганда ҳаммада бир хил фикр туғилар эди. Ҳозир эса асарни кўрган ҳар бир киши ўз дидига қараб тушунча ҳосил қилиши мумкин, демоқчиманки, асар саҳнада чекланиб қолмаган.

Лекин мен Навоийнинг ҳамма асарларини саҳнага чиқишига қаршиман. Масалан, кўз ичидаги «ҳинду баччасини» ёки камонга ўхшатилган қош-киприкни қандай қилиб саҳнага чиқариш мумкин?!

Икромжон БЕРДИАЛИЕВ:

Мана орзиқиб кутилган кун келди, театрга борадиган бўлдик. Йўлда кетаётиб миямни шундай фикрлар чулғаб олди: бу Искандар дарсликдаги Искандардан мутлақо бошқача бўлса керак. Искандарни салбий қиёфада кўриш мумкинми?.. Шуларни ўйлаб, театр остонасига қадам қўйганимизни ҳам унутибман. Биз залга кирганимизда зал сув қуйгандек жимжит, гўёки ҳеч бир зот йўқдек. Саҳнада бир донишманд чол панд-насиҳат айтарди. Негадир унинг сўзлари бобом Алишер Навоий сўзларига ўхшарди...

Саҳнадаги устунлар қурт кемириб бораётган дарахтдай эди. Уларнинг ярим танаси йўқ, баъзиларида шамлар сўна бошлаган, баъзиларида сўниб бўлган... Лекин шу устунлар орасида ягона бир устун турибди. Саҳнада шоҳ Файлоқус ўғли Искандарга тахтини топшириши анча ваҳимали туюлди. Лекин ёш Искандар, ҳали ҳаёт шумликларидан бехабар Искандар буни тасаввур қила олдими?

Мен Искандарнинг ҳеч тахтга ўтирганини кўрмадим. Бу ниманинг рамзи? Эҳтимол, Искандар тахтга лойиқ эмаслигини режиссёр ҳам тушунгандир...

Спектаклда ғарб мусиқаси жуда ваҳимали туюларкан. Лекин доира овози майин шабада эсгандек кўнгилга ором берди.

Айниқса, спектаклда Доро қўлида доим бир шар олиб юради. Бу шар ер шарига ўхшарди, шуниси қўрқинчли эди. Искандар кейин шу шарни қўлига олиб... ерга уриб ўйнайди. Даҳшат!!

Искандарнинг ўлими... Шу беш кунлик дунёда шунча зулмлар кўрсатиб, бойлик орттириб у дунёга нима олиб кетди?

Спектакл туғаганидан кейин уни ишлаган актёрлар билан суҳбат ўтказилди. Тўғри, Баҳодир аканинг айтганича бор. Биз спектаклдан маънавий озуқа олиб кетишимиз керак. Ва яна айтдиларки, Сизлар театрга бировнинг даъвати билан келгансизлар...

Кунимиз театр билан ўтиши керак. Театрга жуда катта ҳавас уйғонди менда.

Бухоро шаҳрига қарашли мевачиликка ихтисослаштирилган «Соҳибкор» давлат хўжалиги ҳудудида аҳолини иш ва халқ истеъмол моллари билан таъминлаш мақсадида янги мебель цехи ташкил этилди. Мебель ясаш учун керакли хом ашё Россиядан ўзаро келишув асосида олинмоқда.

Янги цехда 10 дан ортиқ ёшлар меҳнат қилишмоқда. Бу ерда аҳоли учун зарур бўлган шифонерлар, бир ва икки кишига мўлжалланган юмшоқ караватлар, меҳмонхоналар учун стол ва стуллар, креслолар, телевизор ва телефонлар учун тагликлар ясалмоқда ва биринчи навбатда хўжалик аҳолисига арзон нархларда сотилмоқда.

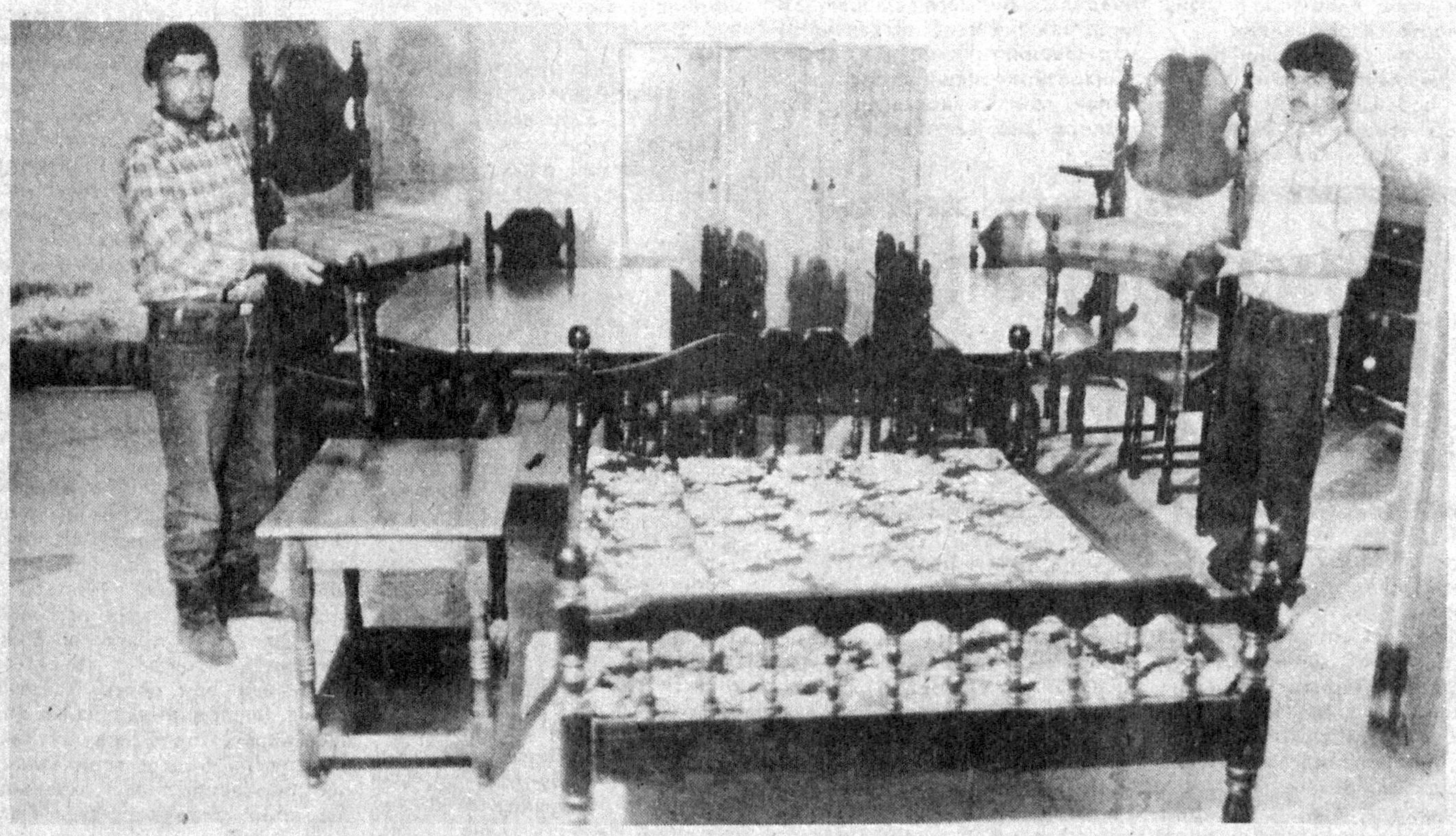

СУРАТДА: цех ишчилари ака-ука (чапдан) Абдумалик ва Жамшид Ҳафизовлар ўзлари ясаган мебелларни кўргазмада намойиш қилишмоқда.

Ш. ШАРОПОВ сурати. (ЎзА).

Газета саҳифаланаётганда:

ХАТЛОНДАН ХАТ КЕЛДИ

Сурхондарё вилояти болалар касалхонаси шифокорлари номига Тожикистоннинг Хатлон вилоятига қарашли Шаҳритуз туманидаги «Айваж» жамоа хўжалиги аъзолари Турдихон Ашурова билан Ҳасан Ҳазратқуловдан мактуб келди.

«Дўстнинг дўстлиги мусибатли кунларда билинар экан. 1992 йилнинг 14 ноябрида уйимиз ёнида граната портлади. Фарзандларимиз — 12 ёшли Ҳабибулла, 9 ёшли Раҳматилла, 6 ёшли Муҳтарама қаттиқ жароҳатланди. Биродаркушлик уруши даҳшат солиб турган бундай пайтда болаларимизни қайси касалхонага олиб боришни ҳам билмай қолдик.

Ўзбек халқига доимий ҳурмат ва ишончимиз туфайли, дўсту қадрдонлик ҳаққи фарзандларимизни тўғри Термиз шаҳридаги вилоят болалар касалхонасига олиб келдик. Бу ерда бизни меҳрибонлик билан кутиб олдилар. Шифокорлар — Абдукарим Отамуродов, Худойберди Шомирзаев, Баҳром Содиқов фарзандларимизни астойдил даволади. Биз улардан бир умрга миннатдормиз» дейилади мактубда.

Бу қалб сўзлари ҳамиша яхши қўшни, қуда-анда бўлиб келган ўзбек ва тожик халқларининг дўсту биродарлик илдизи мустаҳкамлигининг ифодасидир.

ЎзА мухбири.

КЕЛГУСИ СОНДА:

- ЖАҲОН ЎЗБЕКЧА ҚУЙЛАЙДИ
- ҚИЛМИШ-ҚИДИРМИШ

Шунақаси ҳам бўлади

ЁКИ ЙИРТҚИЧ ҲАЙВОНЛАР ОРАСИДА ЎСГАН БОЛАЛАР ТАҚДИРИ ҲАҚИДА

БИЗНИНГ АСРИМИЗДА яратилган икки бадиий асар миллион-миллион одамларнинг қалбини ларзага солиб, ҳали ҳануз ўз романтикасига мафтун этиб келмоқда. Булардан бири бўрилар билан тил топишиб, улар орасида ўсган ҳинд боласи — Маугли ҳақида ажойиб эртак яратган англиялик таниқли ёзувчи ва шоир Редьярд Киплинг қаламига мансуб бўлса, иккинчиси амриқолик ёзувчи Барроузнинг «Тарзан»идир. Тарзан нафақат адабиётда ўз ихлосмандларининг қалбини забт этди, қолаверса кино мухлислари орасида ҳам катта қизиқиш уйғотолган образдир.

Булар-ку ёзувчиларнинг илҳом ва истеъдод ила яратган бадиий асарлари. Бироқ ҳаётда-чи, бундай воқеалар содир бўлармикан? Бу барча кишиларни қизиқтирган мавзудир. Шуни аниқ айтиш мумкинки, бундай воқеалар ҳаётда кўплаб учраган. Масалан, 1920 йилда Ҳиндистоннинг Миднапор туманида яшовчи бир гуруҳ кишилар чакалакзорда ҳайвонсифат одам боласини учратишган ва унинг қаерда яшашини кузатиб билишгач, ўша жойни ўраб олишади. Бир пайт бўри инидан она бўри ва унинг болалари билан бирга икки ёввойи қизалоқ ҳам чиқиб келади ва одамларни кўриб яна бўри болалари билан инга кириб кетади. Одамлар унинг инини қазий бошлаганда она бўри уларни ҳимоя этиб, одамларга ташланади, лекин отиб ўлдирилади.

Инда бўри болалари билан бирга икки қизалоқ ҳам бир-бирини қучоқлаганча ўтиришарди. Қизларнинг бири тахминан икки ёшда, иккинчиси эса 8 ёшларда эди. Иккови ҳам тўрт «оёқ»лаб юрар, умуман гапиролмасди. Бир йилдан сўнг кичиги ўлиб қолди, каттаси одамлар орасида тўққиз йил яшади, холос. Шу даар мобайнида икки оёқлаб туришни ва атиги бир неча сўз айтишни зўрға ўрганган.

1923 йилда Ҳиндистоннинг Ассам штатида овчилар урғочи қоплонни отиб ўлдиришган. Ўшанда унинг инидан нафақат қоплончалар, балки беш ёшли бола ҳам ушланган. Яқин қишлоқдан эса унинг ота-онаси ҳам топилган. Отасининг айтиши бўйича, уч йил аввал 2 ёшли ўғлини ўзи билан бирга далага олиб чиқади. Ўғли ухлаб қолгач, ўтлар устига ётқизиб қўяди-да, ишини давом эттираверади. Бир пайт орқага қараса ухлаётган ўғлини қоплон тишида кўтариб кетаётган бўлади ва ўрмон ичида кўздан ғойиб бўлади. Шундан сўнг ота ўз ўғлини тирик кўрмаслигига ишонган эди. Бироқ, воқеа бутунлай ўзгача кечди: қоплон уни ўзига «кўғил» қилиб олган эди.

Бу бола ҳам тўрт «оёқ»лаб юрарди, хом гўшт ерди. Қоплон сингариириллар ва ёнига борган кишини қоплончасига тишларди. Фақат уч йилдан сўнггина у икки оёқлаб туришни ва идишда овқат ейишни салпал ўрганган.

Турк оиласида туғилган бир қиз эса айиқлар билан роппа-роса саккиз йил яшаган. 1937 йили бир овчи тоғда айиқни отиб ўлдиради. Ўшанда овчининг устига айиқчасига ўкириб, ёввойилашган қиз ташланади. Ҳайриятки, қизча кичкина эди, овчи уни тириклайин ушлаб олади.

Бу из руҳий касалхонага ётқизилади. Даволанади. Ва фақат бир неча йилдан сўнггина у пиширилган овқатни ейишни ўрганади.

Унчалик узоқ тарихда эмас, яқинда — 1973 йили Лондонда чоп этиладиган «Санди таймс» газетасида шунга ўхшаш хабар босилди. Унда ёзилишича, Суриянинг инсон қадами етмаган ерларида овчилар оҳуларни овлаётиб, улар орасида ёввойилашган болани учратишади.

«Бола тўрт оёқлаб, оҳулар галаси билан тенгма-тенг — соатига 5—10 мил тезликда чопарди, бундан ташқари оҳулардек ўта сезгир ва ўткир «кўз эди», деб ёзганди ўшанда газета.

Таниқли антрополог Жан-Клод Арменнинг Женевадаги ҳайвонот муҳофазаси институтига жўнатган хабарида шу воқеа хусусида қизиқарли далил келтирилган:

— Бола худди оҳулардек узун сакраганча (тўрт «оёқ»лаб) оҳулар галасига қўшилиб кетди. Унинг тўдага қандай қўшилганини ва улардан бирининг пешонасини қандай ялаганини ўз кўзим билан кўрдим, деб ёзади олим.

«Овчиларнинг бу сирли болани ушлаш учун қилган барча ҳаракатлари зое кетди», — дейилганди газетада. Ҳозир у қаерда? У тирикмикан? Ҳозирча ҳеч кимга маълум эмас.

Африкада ҳам икки полициячи томонидан ёввойи бола ушланган. У павиан (иттумшуқ маймун)лар билан яшаган. Ўн йил ўшалар нима еса: мева еса — мева, илдиз еса — илдиз, қуш тухумини еса — тухум еб юрган. Павианлар орасига қандай тушиб қолган, буниси номаълум.

Лукас (уни шундай аташган) кейинги ҳаётида 40 йил одамлар орасида яшаган бўлса-да, лекин унда инсоний ақл-заковат етишмасди, бундан ташқари маймунча одатини ташлай олмади, яъни вақти-вақти билан маймунчасига қашланар ва бошини силтарди.

Лондонда чиқадиган «Обсервер» газетасининг 1976 йилги иловасида яна бир «маймун бола»нинг рангли сурати чоп этилганди. Жисмонан бақувват бу бола 1973 йили Марказий Африканинг Бурунди деган жойидан топилган. Ўша йилнинг ўзида яна шунга ўхшаш бола Шарқий Цейлоннинг чакалакзорларидан ҳам ушланган.

ҚИЗИҚ, ҲАЙВОНЛАРДА қандай инстинкт бор эканки, уларни одам боласи «ром» этади, бу ҳозирча ечилмаган муаммо. Бироқ, шу нарса аниқки, инсон боласининг асосан ақлан шаклланиш даври 7 ёшгача давом этади. Ажабланарлиси шундаки, айнан шу ёшгача бўлган болалар ҳайвонлар томонидан «ўғирланиши» кўп бор қайд этилган. Шунинг учун ҳам кейинчалик жамиятга қайтарилган ёввойи болалар ақлий ривожланишда ҳақиқий инсон бўлиб етишолмаган: бир неча йил эмаклаб юрган, гапиришни ўрганолмаган, йиллаб хом гўшт ва умуман хом-хатала озиқланган.

Худди шу ўринда инсонни таажжубга солувчи савол туғилади.

Олимлар томонидан шу нарса исботланганки, бола айнан бу даврда (етти ёшгача бўлган вақт — **А. С.**) келажакда қандай киши бўлиб етишишига замин бўлган бутун ахборотнинг етмиш фоизини ўзлаштиради. Кўриниб турибдики, етти ёшгача жамиятда, тўғрироғи, оилада тарбияланмаган боланинг инсонликка қайтиши жуда қийин. Бироқ, инсон боласининг мияси бошқа жонзотлар — маймун, бўри, қоплон, айиқ ва оҳуларникига қараганда ўта ривожланган мия-ку, нега улар одамлар орасига қайтгач, ўзининг авлодий хусусиятларини — тик туриб юриш, гапириш, овқатланиш ва ҳоказоларни йиллаб ўрганишмоқда ёки ўрганишолмаяпти? Ваҳоланки, бу давр мобайнида мияси инсон миясидан анча кам ривожланган ҳар қандай ит ўз эгасининг сўзларини (буйруқларини) бемалол тушунадиган бўлиб қолади ва одамни ҳайратда қолдиради.

Демак, шу нарса тушунарлики, боланинг жамиятдан ажратилиши — унинг маънан ва жисмонан таназзули экан. Буни юқоридаги воқеалар исботламоқда.

Маугли ва Тарзаннинг муаллифлари айнан шу жойда ўз асарларида янглишган. Ҳар томонлама етук Маугли ёки ажойиб йигит Тарзан ҳақида гап бўлиши мумкин эмас. Улар жамиятга қайтолмайди, агар қайтса ўлимга маҳкум этилгани бу.

ХЎШ, ИНСОН шахс бўлиб етилгандан сўнг жамиятдан ажралиб, якка ўзи ҳайвонлар билан яшаса-чи, нима бўлади?

Яхшиси Қабардин — Болқорияда дўстларимдан эшитган бир воқеани айтиб берсам.

Тоғли жойдаги овуллардан бирида ҳайвон терисини ёпинган, оёғига қўлбола ясалган пойафзал кийган ёввойи одам пайдо бўлади. Унинг узун, қуюқ соқоли танасининг ярмини қопларди. Бу нотаниш киши сўзларни қийналиб талаффуз этарди.

Маълум бўлишича, Улуғ Ватан уруши йилларида Шарқий Кавказдан фашистлар қувиб чиқарилгач, овулда оккупантларга садоқат билан хизмат қилган ўша ерлик икки полициячи қолган. Улар содир этган жиноят ва сотқинлиги учун жазоланишидан қўрқиб, бир яшик ўқ ва милтиқни олиб, инсон қадами етмаган жойларга қочиб кетишган ва бир ғорга яширинишган. Улар тоғ такасининг гўшти, мева, илдиз, қўзиқорин, ёнғоқлар билан қорин тўйдириб юришган. Булар тоғ ёнбағирларида жуда кўп эди.

Шу кўйи улар иккови қўрқувда, одамлар орасига қайтмасдан, уруш тугаганлигидан бехабар 8 йил яшашади.

Қочоқлардан бири томоғидан ракка чалинган. Иккинчиси эса уни қўйидагича даволаган: четлари ўткирланган ангишвонани теридан ясалган ипга боғлаб, уни беморга мажбурлаб ютдирган ва қайта тортиб олган. Шу кўйи беморнинг томоғидаги шишни «операция» қилган. Бироқ, бемор барибир ўлган. Шундай қилиб кимсасиз ерда қочоқ ёлғиз ўзи қолади ва танҳоликда яна 28 йил яшайди. У тоғ такасининг терисидан ўзига кийим, шиппак тикарди. Такаларни отишга эса ўқи кўп эди.

Қочоқ гапиришни ҳам унутаёзган, 28 йил давомида у атиги икки мартагина одамларни кўрган (тасодифан ўша ерларга бориб қолган сайёҳлар эди) шунда ҳам жуда узоқдан. Бориб улар билан мулоқотда бўлишга эса юраги дов бермаган.

Узоқ масофага «юриш»ларининг бирида эса (маккажўхори сўтасини йиғаётганда) мушукни учратиб қолган ва уни ўз «уйи» — ғорга олиб боради. Энди у ёлғиз эмас, овунчоғи бор. Аммо бахтга қарши икки йилдан сўнг мушукни нимадир еб кетди. Яна танҳолик. Энди бу гал қочоқ ёлғизликка бардош беролмади. У ҳокимиятга бўйсунишга қарор қилди ва ўзининг туғилган овулига қайтди. У ерда қочоқни қариндошлари зўрға танишган.

— Уруш тугадими? — унинг дабдурустдан берган саволи шу бўлди.

— Сталин тирикми? — иккинчи саволи эди бу.

Унга ўттиз йил аввал уруш тугаганини, Сталин ҳам аллақачон ўлиб кетганини ва уруш жиноятчилари авф этилганини тушунтиришди.

«Қаландар»ни ювинтиришди, кийинтиришди ва яшаш учун уй ажратишди. Ҳатто уйлантириб ҳам қўйишди.

Ҳайратланарлиси шу эдики, бу қариянинг ёши 60 да бўлса-да, кўринишдан 30 ёшли йигитга ўхшарди — тишлари бус-бутун, юзларида умуман ажин йўқ. Бироқ маънан у анчайин «эзилган» эди. Шунинг учун бўлса керак маданий ҳаётда, одамлар орасида яшай олмади. Яна тоққа кетди, фақат энди бу гал чўпон бўлиб. Айтишларича, ўз вазифасини аъло бажарган, фақат одамларга қўшилмаган.

Бу воқеада ҳам эътибор берилиши лозим бўлган иккита жиҳат бор: инсон шахс сифатида шакллангандан сўнг ҳам ёлғизликда, тўғрироғи, ҳайвонлар билан яшаса, инсоний қиёфасини унутаркан. Ҳайвонлар уни нимаси биландир ўзига тортиб туради.

Иккинчиси, ёлғизликда ақл-заковат ўтмаслашади.

БУ ҲИКОЯ қилинган воқеада одам фақат яшаш учун ҳаракат қилган холос. Бироқ, унинг маънавий чўкишига фақат шунинг ўзи етарли бўлмаган. Негаки, жамиятдан ажралган, ёлғиз яшаётган зоҳид ёки роҳиб ҳеч қачон маънавий дунёсидан ажралмаган-ку. Тўғри, ёлғизликдаги роҳиб билан юқоридаги айтилган воқеа орасида боғлиқлик йўқ. Аммо роҳиб ҳам танҳоликда яшайди. Эслаб кўринг, улар ҳам ҳайвонлар билан ҳужрасида ошно яшаганини. Фақат роҳибнинг қалбида эзгу мақсад жўш урарди. Худо йўлида хизмат қилиш, унга ишонч роҳиб маънавиятининг ўсиб боришига куч бахш этган.

Агар шу ўринда бутун бир одамлар гуруҳининг табиат билан, унинг мавжудотлари билан юзма-юз яшаган ҳодисасини эслаб ўтмасак, гапимиз чала қолган бўлади. Бу воқеа Узоқ Шарқда, аниқроғи, Берингнинг бўғози қирғоқларида содир бўлган.

Шарқий Приморьенинг унчалик катта бўлмаган, бироқ материкдан ажралган оролига уруш бошланишидан сал аввал чегарачиларнинг 12 кишидан иборат соқчилик гуруҳи ташланади. Уруш бошлангач, улар оролга ташланмасдан аввал хизмат қилган қисм эса Ғарбга жўнатилади. Қисм фашистлар билан урушга киришади ва қуршовда қолади, сўнг йўқ қилиб ташланган.

Оролдаги соқчилар эса хизматни давом эттираверишган. Гапнинг очиғи, қўмондонлик уларнинг оролдалигини унутиб юборган, қисмга қўшиб, урушга жўнатилган деб ўйларди. Фақат 13 йилдан сўнггина оролга борган балиқчилар у ерда юрган ғаройиб кийимдаги кишиларни учратиб қолишади. Бу аскарлар шунча йил ватан олдидаги бурчларини садоқат билан бажаришган. Улар ўзларига ҳайвонларнинг териларидан кийим тикишган. Бу бўлинмага бошчилик қилган лейтенант темир интизомни йўлга қўйган. Уларни нафақат хизматни аъло ўташга, балки ўзларини соғлом сақлашга ҳам ўргатган. Аскарлар оч қолмаслик учун балиқ овлашган ва уларни қуритиб, кўплаб ғамлаб қўйишган.

Милк касаллигига қарши барча чоралар кўрилган. Қисқаси улар табиат олдида ночор аҳволда қолмайди, табиатнинг мудҳиш синовларини-да енгиб ўтади.

БУНДАЙ ВОҚЕАЛАР, яъни инсоннинг табиат билан юзма-юз қолган ҳоллари кўплаб бўлган, аммо уларнинг айримларида инсон ўз борлигини, маънавий қиёфасини йўқотмаган бўлса-да, айримлар да эса бутунлай унинг акси. Демак, бу ҳам инсоният олдидаги ҳали ечилмаган муаммолардан бири. Зеро, буни ўрганиш олимларнинг бош қотиришига арзигулик масала.

Василий ЗАХАРЧЕНКО,
«Мўъжиза ва саргузаштлар» журналининг Бош муҳаррири.

(«Труд» газетасидан Алимқул СУЛТОН таржимаси).

Бош муҳаррир: Жаббор РАЗЗОҚОВ.

Таҳрир ҳайъати: М.АБДУСАМАТОВА, А.АҲМЕДОВ (бош муҳаррир ўринбосари), К.ЖУМАНИЁЗОВ, З.МАМАДАЛИЕВ, К.РАҲИМОВ, З.РИХСИЕВ (масъул котиб), С.РУСТАМОВ.

Таъсис этувчилар:
ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ
ва
"ТУРКИСТОН" ИЖОДИЙ ЖАМОАСИ

газета 1925 йил 8 февралдан "Ёш ленинчи" номи билан чиқа бошлаган.

ТАҲРИРИЯТ:
хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-57; ёшлар сиёсати ҳамда фан ва халқ таълими — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-57-52; иқтисод, қишлоқ ёшлари, спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; ахборот ва бадиий безаш — 32-53-98; тижорат — 32-58-48; қабулхона — 32-56-58.

МАНЗИЛИМИЗ:
700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Нашр кўрсаткичи: 64607

Газетамиз ҳафтанинг сешанба, пайшанба, шанба кунлари чиқади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг босмахонаси. Манзилгоҳи: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 66

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 00130 Буюртма Г—232. 64562 нусхада босилди, ҳажми — 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди. 21.00.